

Hrvatske srednjoškolske knjižnice kroz prizmu LGBTIQ+ zajednice

Grbeša, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:465572>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ODJEL ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

SMJER BIBLIOTEKARSTVO

AKADEMSKA GODINA 2019./2020.

Martina Grbeša

**Hrvatske srednjoškolske knjižnice kroz prizmu
LGBTIQ+ zajednice**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Ana Barbarić, izv. prof.

Zagreb, rujan 2020. godine

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat moga vlastitoga rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Zahvala

Hvala mojemu Markanu

koji me izazvao na ovaj potez i postavio okladu

zbog koje smo oboje u isto vrijeme upisali, a potom i priveli ovaj studij kraju.

Treba vjerovati kao da glupost nije pobijedila.

[Miroslav Krleža – *Zastave*]

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Kontekstualizacija homoseksualnosti	8
2.1. Od Gilgameša do Stonewalla	8
2.2. Objašnjenje LGBTIQ+ pojma	9
3. Srednjoškolska knjižnica kao temelj cjeloživotnoga učenja	10
3.1. Poslanje i svrha školske knjižnice te položaj LGBTIQ+ učenika	11
3.2. Utjecaj srednjoškolske knjižnice na LGBTIQ+ srednjoškolce/ke	13
4. Pregled dosadašnjih istraživanja iz područja školskoga knjižničarstva u odnosu prema LGBTIQ+ učenicima/ama	15
5. Istraživanje zadovoljstva održavanjem tribina i projekcija LGBTIQ+ tematike, dostupnošću LGBTIQ+ literature te odnosa knjižničara/ke prema LGBTIQ+ učenicima/icama u srednjoškolskim knjižnicama	17
5.1. Cilj i svrha istraživanja	17
5.2. Hipoteze i istraživanja	18
5.3. Metodologija istraživanja	18
5.4. Uzorak istraživanja	18
5.5. Rezultati istraživanja	19
6. Zaključak	55
7. Privitci	57
8. Literatura	71

Sažetak

Abstract

1. Uvod

Uzevši u obzir kontinuirane fluktuacije konceptualizacije odgoja i obrazovanja, proceduralnosti osmišljavanja inovativnih nastavnih kurikula, obveze i dužnosti nastavnika/ca i stručnih suradnika/ca u svojstvu, između ostaloga, suflera koji vlastitom kreativnošću, kooperativnošću i moralnošću obnašaju ulogu postavljača temelja kvalitetnih postavki životnih vrijednosti za učenike/ce na svim obrazovnim razinama, pritom ne glorificirajući vlastite postupke, lako je zaključivo da obrazovni sustav, bez obzira na činjenicu kolike sporove njegovo revidiranje i potencijalna reorganizacija donose svim članovima/icama sustava, nastavlja ne sanirati određene problematične točke u kvaliteti osiguravanja i izvođenja raznovrsnih sadržaja, inkluzije, uvjetno rečeno, nevidljivih korisnika/ca sustava, te stvaranja ugodnoga profesionalnoga okružja u kojemu društvena i profesionalna kočnica za napredovanje neće biti ni rod, ni spol, ni religijsko, nacionalno ili seksualno opredjeljenje.

Američko knjižničarsko društvo (*The American Library Association*) 1939. godine donijelo je Povelju o knjižničnim pravima, odnosno *Library Bill of Rights* (ALA 1939, 1) čijim se odredbama naglašava pravo svake osobe na korištenje knjižničnih usluga bez obzira na njezino podrijetlo, uvjerenja, godine, svjetonazore ili neku drugu različitost. Odredbe Povelje tijekom godina mijenjane su i dopunjavane te prilagođavane društvenim okolnostima, događajnim strujanjima u modernom svijetu kao i primjenama na određene, odnosno specifične knjižnične usluge. Interpretaciju Povelje (ALA 1993, 2) i proširenije te konkretnije odredbe donosi *Intellectual Freedom Committee* u kojima je, između ostaloga, naglašeno da knjižničnim uslugama imaju pravo pristupiti svi bez obzira na spol, rodni identitet, rodno izražavanje ili seksualnu orijentaciju. Primjena navedene odredbe u praksi hrvatskoga knjižničarstva upitna je i nedovoljno istražena, osobito u školskim knjižnicama u kojima LGBTIQ+ osobe ne mogu u potpunosti otvariti vlastite potencijale jer za to najčešće nemaju mogućnost, poticajno i zdravo okruženje te afirmativna poimanja okoline za ono što oni uistinu jesu. Neupitno je da bi svaka knjižnica (pa i ona školska) trebala biti utočište za sve vrste korisnika bez obzira na njihove karakteristike, razlike i specifičnosti te biti mjesto nulte tolerancije na nasilje, mjesto uvažavanja, razumijevanja, poticanja, prosvjetljivanja, napretka te osjećaja pripadnosti i prihvaćenosti.

Bez obzira na činjenicu da se o ravnopravnosti, uvažavanju i prihvaćanju nerijetko govori i piše, uzevši u obzir konkretan položaj LGBTIQ+ srednjoškolaca/ki u odgojno-

obrazovnom procesu moguće je zaključiti da je on i danas, u 2020. godini, prilično nestabilan. Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“ 2012. godine započela je s misijom smanjenja homo/bifobije, transfobije i vršnjačkog nasilja i/ili zlostavljanja na osnovi spolne orijentacije i rodnoga identiteta. Edukacija je prvotno obuhvaćala nekoliko škola s kvarnerskoga područja, no s ovome bi se problematikom trebali baviti svi/e nastavnici/e i stručni/e suradnici/e svih škola. U sklopu svoje misije „LORI“ je iste godine objavila i *Smjernice za suzbijanje homo/bifobije i transfobije te vršnjačkoga nasilja i/ili zlostavljanja na osnovi spolne orijentacije i rodnoga identiteta/izražavanja u školama*, a 2016. godine i *Priručnik za nastavnike/ice i stručne suradnike/ice o suzbijanju homofobije i transfobije te vršnjačkoga nasilja nad LGBTIQ učenicima/icama*. Navedeni bi dokumenti trebali ući u sve srednjoškolske knjižnice ne samo kao papirnati i zaboravljeni akti, već kao praktičnost provođenja predloženoga, a u svrhu ugodnijega okruženja za LGBTIQ+ srednjoškolce/ke koje će biti poticajno za njihovo intelektualno napredovanje.

U knjižničarskoj su struci dobro poznate brojne smjernice i dokumenti koji su vodilja uspješnoga i kvalitetnoga knjižničnoga poslovanja i upravljanja resursima te postupanja s korisnicima/ama na svim razinama i u svim okolnostima bez obzira na njihove društvene pozadine, no postavlja se pitanje u kolikoj mjeri praktično provođenje preporuka zaista živi te koliko je ono uspješno. Okosnicu ovoga rada, odnosno njegov integralni dio čini istraživanje zadovoljstva LGBTIQ+ osoba održavanjem tribina i projekcija LGBTIQ+ tematike, dostupnošću LGBTIQ+ literature te odnosnom knjižničara/ke prema LGBTIQ+ učenicima/ama u srednjoškolskim knjižnicama na području Republike Hrvatske koje će naposljetku rezultirati prezentacijom dobivenih rezultata istraživanja.

2. Kontekstualizacija homoseksualnosti

2.1. Od Gilgameša do Stonewalla

Od pradavnih vremena oba su spola žudjela za intimnošću s osobama istoga spola, a brojni dokazi sadržani su u drevnim zapisima i književnim djelima starih pisaca i filozofa. Povijest gej i lezbijskog života i kulture (Aldrich 2011, 1) izdvaja *Ep o Gilgamešu* iz 1700. godine prije Krista koje se smatra najstarijim poznatim književnim djelom, a u kojemu asirsko-babilonski mitski lik Gilgameš upoznaje diva Enkidua kojega je potom 'zavolio kao suprugu'. Nezaobilazno je spomenuti Ahileja i Patrokla tijekom Trojanskoga rata čiji je odnos opisao Homer u djelu *Ilijada* u 8. stoljeću prije Krista – taj odnos, doduše, nije opisan izravno kao homoerotski, no kontekst djela te tadašnje seksualne prakse govore drukčije. Bilo je sasvim uobičajeno da se ljubavnici zajedno bore u bitkama protiv neprijatelja nakon čega bi izmjenjivali strasti, a potom se vraćali suprugama koje su im omogućavale potomke. Ništa čudno s obzirom na činjenicu da je spartanska država, koja je bila ustrojena na vojnim temeljima, ležala na leđima homoseksualaca aktivne vojne spremne koja je podrazumijevala i penetraciju mladića.

Iako su istospolna djelovanja prisutna od pamtivijeka, izraz homoseksualnost nije postojao sve do druge polovice 19. stoljeća kada je spolni odnos dviju osoba istoga spola proglašen zločinom. Stari Grci i Rimljani jednostavno u svome jezičnom korpusu nisu imali prikladan izraz za navedenu pojavu, iako sačuvani ulomci književnih tekstova jasno dokazuju o čemu je riječ (Mondimore 2003, 15). Odlomak Platonove *Gozbe* u suvremenom prijevodu opisuje erotične osjećaje muškarca prema mladiću:

„Sokrate, što misliš o mladiću?“, pita Kairefon. „Nema li lijepo lice?“

„Tako čudesno!“, reko.

„Dakle“, reče, „kad bi samo skinuo ogrtač, ti bi zaboravio da uopće ima lice. Tako je neodoljiv!“ (Platon 1964, 87)

Partnerstvo u spolnom činu nije određivano spolom partnera, već ravnotežom moći jednoga i drugoga partnera; najčešće je bila riječ o starijemu partneru (*erastesu*) i mlađemu partneru (*eromenosu*) – primjer Sokrata i Alkibijada iz Platonove *Gozbe*. Osim toga, Kiklop u Euripidovu djelu *Kiklop* izravno daje do znanja da više voli dječake od djevojčica. Vezano uz

žensku homoseksualnost, pisani izvori vrlo malo, odnosno gotovo ništa ne otkrivaju jer Grci nisu bilježili spolnost žena, no jedine naznake homoseksualnosti u žena stare Grčke vidljive su u pjesnikinji Sapfo s otoka Lezbosa koja je voljela žene te s kojima je na otoku neometano mogla razmjenjivati erotičnost (Mondimore 2003, 17).

Otkada je svijeta, homoseksualnost kao pojava neminovno postoji, ovisno u kojemu obliku i kako je klasificirana i nazivana te koliko progonjena i osuđivana. Pobuna u Stonewallu u noći s 27. na 28. lipnja 1969. godine u Greenwich Willageu odigrala je beskrajno veliku prekretnicu u svjetskoj LGBT povijesti radikaliziravši pokret i promijenivši svijet. Carter (2011) u Predgovoru objašnjava važnost Stonewalla: „Stonewall nije samo protresao i radikalizirao gej i lezbijski aktivizam (...), nije samo izveo tisuće pedera, lezbi i trandži na ulice, koji su tako, prvi put u povijesti, javno i ponosno rekli da postoje, srdito izrazili svoje neslaganje s položajem koje im je društvo namijenilo, pljunuli represivnom moralnom poretku u lice i krenuli u dugu i na trenutke krvavu bitku, bez kompromisa i kalkulacija“. Plodovi pobune u Stonewallu i danas su slatki jer svaki današnji otpor, Povorka ponosa ili zauzimanje vlastita mjesta na ovome svijetu postoje zahvaljujući onima koji su tada ustali protiv nasilja, homofobije i transfobije te poručili da im je dosta skrivanja unutar njihova četiri zida. Neka svatko ima priliku biti ono što jest jer „to je meni zapravo habitus, to mi određuje percepciju i mentalni sklop, moj pristup ljudima i stvarima oko mene te određuje i moju odgovornost koja je osobna, a naravno i društvena odgovornost u svemu što radim; to je moj identitet – moj spolni, seksualni identitet određuje u biti sve što ja jesam i čime se bavim i mislim da tu nema neke podvojenosti (u ovome jesam, u ovome nisam) – sve je prožeto.“ (Bosanac i Dobrović 2007, 5)

2.2. Objašnjenje LGBTIQ+ pojma

„LGBTIQ je krovni termin za sve identitete koji proizlaze iz spola i roda. Akronim je LGBTIQ standardiziran i usvojen od većine aktivističkih grupa i ime je pokreta, kulture, teorije, politike i aktivizma na području bivše Jugoslavije od 2003. godine. LGBTIQ je pokret, kultura, aktivizam, teorija i politika. Ova je skraćunica složena od sljedećih riječi: Lezbijke, Gejevi, Biseksualne, Transrodne, Interseksualne i Queer osobe“ (Croatia Hollaback). Navedeni + označava mogućnost proširenja kratice, pritom misleći i na aseksualne osobe, panseksualne osobe i tako dalje.

3. Srednjoškolska knjižnica kao temelj cjeloživotnoga učenja

Svakodnevno su sve razine hrvatskoga odgoja i obrazovanja suočene s neizbježnim i brzim promjenama orijentiranim prema budućim vještinama, zanimanjima i usavršavanjima na kojima je potrebno raditi već danas. U novije se vrijeme sve više pozornosti pridaje školskim knjižnicama kao iznimno važnim agensima u cjelokupnom odgoju i obrazovanju učenika koje uz dobro osmišljene zbirke građe, knjižničare/ke profesionalce/ke, demokratičnost u radu i dostatan prostor za izvođenje raznorodnih aktivnosti upotpunjuju odgojno-obrazovni proces učeći učenike/ce kako učiti te pripremajući ih za usvajanje vještina koje će biti primjenjive tijekom cjeloživotnoga obrazovanja. Iako je temeljna uloga knjižnice ona informacijska, danas se njene uloge granaju, nadograđuju i prilagođavaju nastavnim procesima, nastavnicima/ama i učenicima/ama čineći je time središtem svake škole (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević 2004, 55).

Uzevši u obzir činjenicu da u školskoj knjižnici kontinuirano traje naprekinuti proces obrazovanja koji koristi ciljane, nastavnim planom i programom predviđene, informacije, ona nosi veliku odgovornost neprestanoga osiguravanja relevantnih izvora informacija te poučavanja učenika kako pronaći točnu i traženu informaciju, a potom je iskoristiti. Protok informacija jamstvo je da svi oni koji svakodnevno borave u školi (učenici/e, nastavnici/e, stručni/e suradnici/e) u svakome trenutku mogu izbjeći potencijalni problem ili neuspjeh. U školskoj se knjižnici tijekom izvođenja bilo koje aktivnosti isključivo uči, učenje je zapravo i temelj razloga njenoga postojanja, a važno je da osigurava pristup informacijama i informacijskim izvorima, potiče razvijanje informacijskih vještina kod učenika/ca te usmjerava učenike/ce na dugoročno i učinkovito učenje. Hrvatsko školsko knjižničarstvo još uvijek nije dostatno razvijeno kao ono u stranim zemljama koje koristi različite modele i programe korištenja informacijskih izvora, no bez obzira na to – postoje brojne mogućnosti kojima se mogu unaprijediti obrazovne djelatnosti poput izdvajanja važnoga od nevažnoga u polaznome tekstu, razvijanje vještina informacijske pismenosti, korištenje različitih izvora pri prikupljanju podataka na zadanu temu, vježbe pretraživanja kataloga i slično. Koju god metodu ili mogućnost školski/e knjižničari/ke koristili u svome radu s učenicima/ama, cilj je uvijek jednak – osvijestiti učenike/ce, osamostaliti ih, potaknuti ih na istraživanje, poučiti samoobrazovanju, podučiti kako da procijene ostvareno te im usaditi zdravu samokritičnost koja će ih u budućnosti dovoditi do sve boljih rezultata i postignuća (Kovačević, Lasić-Lazić i Lovrinčević 2004, 56-58).

3.1. Poslanje i svrha školske knjižnice te položaj LGBTIQ+ učenika

Svrha, odnosno zadaća svih školskih knjižnica diljem svijeta konkretizirana je u IFLA-inom i UNESCO-ovom *Manifestu za školske knjižnice* iz 1999. godine koji, između ostaloga, naglašava da se svim članovima/icama školske zajednice moraju pružiti jednake usluge, bez obzira na različitosti ili društveni položaj pri čemu je jasno da i LGBTIQ+ učenici/e imaju potpuno pravo sudjelovanja u životu knjižnice, kao i pravo na izbor literature iz navedenoga područja. *Manifest za školske knjižnice* navodi temeljne zadaće školske knjižnice važne za razvijanje raznih znanja, vještina, poučavanja i učenja, a one su:

- potpora obrazovnim ciljevima sadržanim u nastavnom planu i programu
- poticanje čitateljskih navika
- stjecanje stvaralačkoga iskustva pri korištenju i stvaranju informacija
- razvijanje osjećaja za komunikaciju unutar zajednice
- osiguravanje pristupa globalnim izvorima informacija kako bi učenici/e došli/e u doticaj s raznim kulturama, običajima, idejama i stavovima
- poticanje društvene i kulturne svijesti organiziranjem raznovrsnih aktivnosti
- suradnja sa svim članovima/icama školske zajednice
- promicanje korištenja školske knjižnice, kao i čitanja
- zagovaranje načela da su slobodan pristup informacijama i sloboda mišljenja nužni za uspješno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom društvu (UNESCO 1999, 2-3)

Upravo zadnja navedena zadaća koja naglašava slobodu mišljenja i slobodan pristup informacijama vrlo je važan preduvjet kako bi se i učenici/e marginaliziranih društvenih skupina u školskoj knjižnici osjećali/e ugodno i sigurno za neometano učenje, napredovanje i upravljanje željenim informacijama. Iako živimo u modernom i liberalnom dobu, „spolna orijentacija te rodni identitet i izražavanje predstavljaju jedno od najčešćih osnova diskriminacije i nasilja u društvu (...), a prava LGBTIQ osoba nisu dovoljno prepoznata u javnosti, ne postoji sigurno okruženje za LGBTIQ osobe te različite vrste seksualnih orijentacija nisu prepoznate kao osnovna dimenzija ljudske seksualnosti i identiteta“ (Bekić i Dolanjski 2018, 147). Školska bi knjižnica svim učenicima/ama trebala biti svojevrsno utočište, sigurno mjesto na kojemu bi mogli/e raditi na sebi, svome znanju, uživati demokraciju, upoznavati i prakticirati moralne vrijednosti, uvažavanje, prihvaćanje

različitosti te pronaći adekvatne informacijske izvore koji će zadovoljiti njihovu potrebu za novim saznanjima, bez obzira na to o kojemu je području riječ. Kako bi takva atmosfera bila postignuta, potrebno je da školski/e knjižničari/ke osvijeste potrebu i neizbježnost njihova utjecaja na putu prema poštovanju i uvažavanju različitosti svih učeničkih skupina, a osim toga važno je shvatiti da temeljne promjene u poslovanju započinju nabavom kvalitetnih, prikladnih i traženih naslova, no tu se već javlja problem financiranja. Govoreći o važnosti zastupljenosti građe LGBTIQ+ tematike u školskim knjižnicama, Američko je knjižničarsko društvo na GLBTRT¹ okruglom stolu 2017. godine zaključilo da knjižnice imaju obvezu nabave literature koja, između ostaloga, obrađuje tematiku spola, seksualne orijentacije, rodnoga identiteta kao i rodnoga izražavanja. Ukoliko knjižničari/ke prema svim učenicima/ama iskazuju brigu, potporu i prihvaćanje, a u svojoj knjižnici njeguju pozitivnu atmosferu punu uvažavanja, svi će učenici/e, pa i LGBTIQ+ učenici/e, osjetiti umirujuću i poticajnu okolinu koja će zasigurno utjecati na poboljšanje ocjena, vršnjačkih odnosa te želju za napredovanjem (Winter 2019, 5).

Posljednjih dvadesetak godina hrvatskom su knjižničarstvu poznate alternativne knjižnice koje se bave marginaliziranim područjima, odnosno prikupljaju razne informacijske izvore vezane uz aktualne teme civilnoga društva poput feminizma, ljudskih prava, seksualnosti, rasizma, cenzure, multikulturalnosti, a neke od njih su Knjižnica Ženske infoteke, Lezbib – knjižnica Lezbijske grupe Kontra, knjižnica Multimedijalnog instituta, Čitaonica i knjižnica centra za ženske studije, knjižnica Centra za mirovne studije i tako dalje (Pikić 2006, 59). Važno je znati da potreba za alternativnom građom, a potom i za alternativnim knjižnicama zaista postoji, što je preduvjet za razumijevanje potrebe nabave alternativne literature i u srednjoškolskim knjižnicama, za učenike/ce koji/e se nalaze u najranjivijem periodu života kada same sebe i sve oko sebe detaljno propituju, analiziraju i pokušavaju smjestiti u određenu društvenu kategoriju, a koji/e će nakon završetka srednje škole zasigurno potražiti literaturu u nekoj od navedenih alternativnih knjižnica. Kao što „vlast bez djelatnih knjižnica ne može obavljati svoju osnovnu zadaću – osiguranje dobrobiti svojih građana“ (Jelušić 1992, 85), tako ni sustav odgoja i obrazovanja ne može osigurati dobrobit učenika bez dobrog i kvalitetnoga poslovanja školske knjižnice te raznovrsnoga svim učenicima/ama dostupnoga knjižnoga fonda.

¹ Gay, Lesbian, Bisexual and Transgender Round Table

3.2. Utjecaj srednjoškolske knjižnice na LGBTIQ+ srednjoškolce/ke

Mnogobrojni sadržaji i aktivnosti koje su bezrezervno svakodnevno ponuđene mladim ljudima utječu na smanjenje zainteresiranosti za knjigu i čitanje povećavajući pažnju poklonjenu masovnim medijima i potrošačkom društvu. Praćenje novih tehnologija i novosti te oslušivanje ideja, stavova i mišljenja srednjoškolaca/ki trebao bi biti imperativ u radu školskoga/ke knjižničara/ke u svijetu u kojemu smo, iako nikada povezaniji, nikada razdvojeniji komunikacijskim tehnologijama (Vojnić Hajduk 2015, 345). Upravo je iz toga razloga potrebno pažljivo oslušivati srednjoškolce/ke, uvažavati njihove prijedloge za nabavu knjižne građe te razmisliti o prijedlozima aktivnosti. Bez obzira na to što je mnogo srednjoškolaca/ki nezainteresirano za knjigu i čitanje, zainteresirane skupine ipak postoje te bi im se trebao, uz privlačenje novih zainteresiranih, omogućiti pristup literaturi koja ih zanima. Razdoblje srednje škole razdoblje je adolescencije, perioda u kojemu se mladi preispituju, prakticiraju rizična ponašanja te starijima pokušavaju pokazati da su dovoljno odrasli, spretni i pametni. U tome slučaju, školski/a knjižničar/ka može i trebao bi biti odrasla osoba od povjerenja koja pozitivno utječe na srednjoškolce/ke budući da ima prednost pred ostalim stručnim djelatnicima/ama u školi jer učenici/e nerijetko u razgovoru s njim/om otvoreno razgovaraju o problemima koji ih muče te ih poznaju onakvima kakvi oni zapravo jesu, u njihovu prirodnu izdanju, izvan učionice u kojoj je prisutan pritisak ocjenjivanja ili odgovaranja. Dokaz problema s kojima se srednjoškolci/ke susreću vidljivi su u sadržajima literature koju posuđuju jer imaju osjećaj da im tada voda još uvijek nije došla do grla i da postoji mogućnost za rješenje njihovih problema (Mikuletić 2010, 135). U tome slučaju, nije li pogrešno srednjoškolcima/kama uskratiti dostupnost literature koja će im pomoći prebroditi najkompliciranije godine njihovih života?

Israživanja su pokazala da je razmišljanje o samoozljeđivanju i samoubojstvu te da su pokušaji samoubojstva učestaliji kod LGBTIQ+ adolescenata/tica nego kod njihovih heteroseksualnih vršnjaka/inja. Sve vrste knjižnica, a posebno srednjoškolske knjižnice, trebale bi ublažavajuće djelovati na mlade ljude te na stvaranje pozitivne slike o njima kako bi prebrodili najteže i najnesigurnije godine svoga života i postali odrasli i samopouzdana ljudi. Osim toga, dokazano je da se LGBTIQ+ srednjoškolci/ke, u potrazi za informacijama vezanim uz njihovu seksualnost, najčešće obraćaju prvo knjižničarima/kama kako bi im

pomogli istražiti nepoznanice što naglašava iznimnu važnost knjižničara/ki pri informiranju LGBTIQ+ adolescenata/tica (Somorjai 2014, 2).

Jasno je da se pri usporedbi američkih i hrvatskih srednjih škola te njima pripadajućih knjižnica broj LGBTIQ+ srednjoškolaca/ki drastično razlikuje te da se tomu shodno i obim pripadajuće LGBTIQ+ literature koje knjižnice posjeduju uvelike razlikuje. Hrvatsko je društvo još uvijek prilično konzervativno i zatvoreno te se prava situacija, odnosno pravi broj LGBTIQ+ srednjoškolaca/ki ne može točno znati budući da nikada nisu imali hrabrosti podijeliti takvu činjenicu o sebi imajući na umu u kakvome okruženju žive i školuju se. Moglo bi se pomisliti da u jednoj konzervativnoj i katoličkoj Republici Hrvatskoj LGBTIQ+ mladeži nema, no takvo bi mišljenje bilo u potpunosti pogrešno. Iako je taj broj puno manji nego u, primjerice, Americi, hrvatske bi srednjoškolske knjižnice ipak trebale osigurati određene naslove LGBTIQ+ literature bez obzira znaju li knjižničari sa sigurnošću dolaze li im u knjižnicu LGBTIQ+ srednjoškolci/ke ili ne. Vjerojatno i dolaze, ali najčešće ne žele o tome govoriti, a nedostatak prikladne literature mogao bi učenicima/ama poslati poruku da u svojoj srednjoškolskoj knjižnici nisu željeni ni dobrodošli (Oltmann 2016, 5).

Odnos školskoga knjižničara prema LGBTIQ+ učenicima, nažalost, uvelike ovisi o njihovoj osviještenosti, pogledima na društvo i svijet u cjelini te o iskustvima s LGBTIQ+ osobama iz njihove okoline. Knjižničari/ke čiji su članovi obitelji ili bliski/e prijatelji/ce bili pripadnici/e LGBTIQ+ zajednice imali/e su više razumijevanja za srednjoškolce/ke navedene zajednice, odnosno sjetili su se da oni postoje i da im treba pomoći prihvatiti same sebe, dok ostali/e knjižničari/ke priznaju da o tome i nisu baš razmišljali te da takvu literaturu nisu nabavljali/e jer su vjerovali/e da ona nikoga ne bi zanimala (Chapman 2014, 4). Takav bi se odnos prema bilo kojoj skupini korisnika/ca i prema bilo kojoj vrsti literature trebao oštro osuditi, a školski/e bi knjižničari/ke trebali/e raditi za dobrobit svih. Svaki/a bi školski/a knjižničar/ka trebao/la postupati prema ispravnim moralnim i etičkim načelima, bez osude, pridajući jednaku pažnju svim članovima/icama školske knjižnice jer „za svu su djecu 'identitet' i 'pripadanje' ključne sastavnice za razvijanje pismenosti i postignuća u učenju“ (IFLA 2016, 34).

Pri nabavi knjižnične građe za djecu dokument *IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18* (IFLA 2018, 9) nalaže da da bi u odabir građe trebale biti uključene i obitelji djece koje najbolje poznaju svoju djecu i znaju što ih zanima te da bi građa trebala odražavati različitost i raznolikost (multikulturalnu, rodnu, spolnu, socioekonomsku...), no

pitanje je u kolikoj je mjeri takvo što moguće ostvariti u hrvatskim knjižnicama, posebice školskim, kao i što je zapravo konkretna prepreka u svemu tomu, ostaje neodgovoreno.

4. Pregled dosadašnjih istraživanja iz područja školskoga knjižničarstva u odnosu prema LGBTIQ+ učenicima/ama

Hrvatski/e stručnjaci/kinje i znanstvenici/e u području komunikacijskih i informacijskih znanosti dosad nisu proveli/e istraživanje u kontekstu školskih knjižnica (u ovome slučaju srednjoškolskih) i LGBTIQ+ osoba kao posebne društvene skupine korisnika/ca. Međutim, govoreći o LGBTIQ+ osobama u narodnim knjižnicama u novije vrijeme postoji nekoliko istraživanja što je ohrabrujuća činjenica pa tako valja izdvojiti istraživanje Aleksandre Pikić i Ane Barbarić (Barbarić i Pikić 2019, 115) koje je dijelom bilo temelj razrade ovoga istraživanja LGBTIQ+ korisnika/ca u srednjoškolskim knjižnicama. Osim toga, spoznaje unesene u ovo istraživanje i zaključke rezultati su stranih istraživanja koja su bila od velike važnosti.

Svjetska istraživanja na području školskoga knjižničarstva uvelike utječu na osvješćivanje LGBTIQ+ korisnika/ca budući da, između ostaloga, prema istraživanju Elizabeth Chapman (2014) brojni knjižničari/ke u Engleskoj jednostavno ne razmišljaju o LGBTIQ+ korisnicima/ama, odnosno ni ne sjete se da oni/e postoje te da bi se i oni trebali 'vidjeti' i 'čuti'. S druge strane, istraživanje Shannon Oltmann (2016) koje daje rezultate intervjua 31 knjižničara/ke u Sjedinjenim Američkim Državama u kojima u gotovo svakoj školi ima LGBTIQ+ učenika/ca pokazuje da su školski/e knjižničari/ke spremni/e i voljni/e (te da to i prakticiraju) prikupljati LGBTIQ+ materijale kojima će obogatiti fond. Bilo bi vrlo korisno ovakvo istraživanje, usmjereno prema knjižničarima/kama u odnosu na LGBTIQ+ učenike/ce, provesti i u hrvatskim srednjim školama kako bi se uvidjelo stvarno stanje koje bi se usporedilo s rezultatima ovoga istraživanja usmjerenoga prema LGBTIQ+ učenicima/ama u odnosu na školske knjižničare/ke.

Noemi Somorjai (2014) u svome članku iskazuje zabrinutost stopom samoubojstava LGBTIQ+ učenika/ca zbog različitosti i neuklapanja među svoje vršnjake/inje koji ih najčešće ne prihvaćaju te naglašava važnost uloge školskoga/e knjižničara/ke u njihovim životima kao osoba koje im mogu pomoći stvoriti pozitivnu sliku o njima samima, informirati ih o svemu

što ih zanima te ih saslušati, pomoći im i razumjeti ih. Iako je autorica svjesna da ne postoje univerzalne smjernice o tome kako pomoći LGBTIQ+ učenicima/ama te da se razine prihvaćanja razlikuju od zemlje do zemlje, važno je znati da se stvarno polako mijenjaju nabolje. S druge strane, istraživanje Janine Walker (2013) pokazuje da su brojni/e školski/e knjižničari/ke još uvijek nedovoljno kompetentni/e za dostatan kvalitetan odnos s LGBTIQ+ učenicima/ama, dok postoji i velik broj onih koji se trude, istražuju, nabavljaju prikladne materijale te pokazuju razumijevanje. Osim toga, istraživanje je pokazalo da LGBTIQ+ učenici/e najčešće ne posjećuju školsku knjižnicu upravo zbog srama, straha od osude ili jer jednostavno ne smatraju da će tamo uspjeti pronaći ono što ih zanima. Istraživanje Sally Bridge (2010) provedeno u Sjevernoj Irskoj također potkrepljuje činjenicu da se LGBTIQ+ učenici/e boje u školskoj knjižnici pronaći ono što ih zanima te da strahuju od osudetamo zaposlenih.

Debra Lau Whelan (2006) u svome članku postavlja pitanje zašto mnoge školske knjižnice iskazuju nevoljkost prihvaćanja LGBTIQ+ učenika/ca naglašavajući da knjižničari/ke ne vole kontroverze te objašnjava problematiku školskoga sustava koji zabranjuje pristup svim mrežnim mjestima koje smatra nepotrebnima ili neprikladnima na bilo koji način pa tako LGBTIQ+ učenici/e ni pomoću interneta u školskim knjižnicama ne uspijevaju doći do željenih i traženih informacija ili materijala. Uz problematiku cenzuriranih mrežnih mjesta na računalima školskih knjižnica, velik problem čine i školski/e knjižničari/ke koji ne ulažu dovoljne napore (ili jednostavno ne žele zbog vlastitih stavova) kako bi se školske zbirke obogatile i LGBTIQ+ literaturom, a u prilog tomu govore i istraživanje Candi Pierce Garry (2015) provedeno u 120 srednjoškolskih knjižnica u državi Ohio koje je potvrdilo značajan manjak LGBTIQ+ literature dostupne učenicima/ama te istraživanje Sandre Hughes-Hassel, Elizabeth Overberg i Shannon Harris (2013) provedeno u 125 srednjoškolskih knjižnica na jugu Amerike koje također potvrđuje manjak, no on je još šokantniji kada se u obzir uzme omjer LGBTIQ+ učenika/ca u američkim srednjim školama (5,9 %) i prosječan broj LGBTIQ+ naslova u srednjoškolskim knjižnicama (0,4 %).

Strana istraživanja provedena u srednjoškolskim knjižnicama razvijenijih i liberalnijih zemljama od Hrvatske pokazuju poražavajuće rezultate, stoga situacija u hrvatskim srednjoškolskim knjižnicama te činjenica da se domaći/e znanstvenici/e ni ne bave navedenim problematikama u srednjoškolskim knjižnicama ne iznenađuje. Napredak je vidljiv na području položaja LGBTIQ+ osoba u narodnim knjižnicama, no srednjoškolske su knjižnice potpuno zapostavljene, kako u kontekstu znanstvenika/ca, tako i u kontekstu srednjoškolskih

knjižničara/ki koji/e su još uvijek prilično tromi/e i nezainteresirani/e za poticanje LGBTIQ+ učenika/ca. Debra Kachel (2018) u svome članku navodi da bi školski/e knjižničari/ke trebali/e biti borci/kinje za pravičnost te zagovarateljji jednakih prava i mogućnosti za sve učenike/ce, stoga je potrebno da oni/e što prije to i osvijeste ne bivajući isključivi/e ni prema kome.

5. Istraživanje zadovoljstva održavanjem tribina i projekcija LGBTIQ+ tematike, dostupnošću LGBTIQ+ literature te odnosa knjižničara/ke prema LGBTIQ+ učenicima/icama u srednjoškolskim knjižnicama

Osvrnuvši se na brojne smjernice i upute za školske knjižnične usluge koje, između ostaloga, navode da LGBTIQ+ učenici/ ne bi trebali/e biti nevidljivi/e korisnici/e, a osim toga donose i savjetodavne pojedinosti o tome kakav bi odnos školskoga/ke knjižničara/ke trebao biti prema učenicima/ama, u kojemu bi obimu i koliko raznorodnoga sadržaja trebao/la nabavljati knjižnu građu, kakve se i koliko često održavaju razne tribine, radionice i debate, potrebno je provjeriti koliko se zaista navedene smjernice koriste u svakodnevnom radu srednjoškolskih knjižničara/ki, ispitavši LGBTIQ+ osobe koje su pohađale srednju školu u Republici Hrvatskoj te koje su bile korisnici srednjoškolskih knjižnica. Ispitavši LGBTIQ+ osobe koje su svojedobno imale iskustva s boravkom u srednjoškolskoj knjižnici, posudbom literature iz srednjoškolske knjižnice te bilo kakvom vrstom odnosa sa školskim/om knjižničarom/kom, dobit će se stvarna slika položaja LGBTIQ+ učenika/ca u srednjoškolskim knjižnicama na razini Hrvatske bez obzira na to dolaze li oni iz ruralnih ili gradskih područja.

5.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj je ovoga istraživanja ispitati iskustva osoba koje pripadaju LGBTIQ+ zajednici o njihovom odnosu sa srednjoškolskim/om knjižničarom/kom te stupnju njihova razumijevanja, zalaganja, osvješćivanja, širenja vidika LGBTIQ+ učenika/ca, kao i zadovoljstvo dostupnošću i raspoloživosti LGBTIQ+ literature u srednjoškolskoj knjižnici, projekcijama filmova, održavanjem tribina i debata te ostalih prikladnih aktivnosti. Svrha je ovoga rada osvijestiti potrebu za podizanjem razine uključivosti, razumijevanja i stručnosti u srednjoškolskim

knjižnicama, potrebu za izgradnjom posebnih zbirki (kako naglasak ne bi bio samo na lektirnim književnim djelima za cjelovito čitanje) te potrebu za održavanjem različitih aktivnosti, tribina i debata koje bi promicale inkluziju ranjivih i nevidljivih društvenih skupina (u ovome slučaju LGBTIQ+ učenika/ca). Osim navedenih nastojanja, postoji nada da će ovo istraživanje osvijestiti nadležna tijela koja financiraju školske knjižnice kako bi shvatili da je ipak potrebno odvojiti nešto veću svotu novca za popunjavanje školskoga knjižnoga fonda kako bi svi učenici/e osjećali/e uključenost, pripadnost i razumijevanje.

5.2. Hipoteze istraživanja

Hipoteza 1

U srednjoškolskim knjižnicama održavanje predavanja, tribina i projekcija filmova kao i dostupnost specifične literature za LGBTIQ+ osobe ne zadovoljava njihove potrebe ili je uopće nema.

Hipoteza 2

Srednjoškolska je knjižnica mjesto u kojoj se osobe LGBTIQ+ zajednice osjećaju dobrodošlo, sigurno i uključeno; mjesto na kojemu nije prisutan bilo kakav oblik govora mržnje te mjesto na kojemu mogu biti ono što jesu.

5.3. Metodologija istraživanja

Kako bi navedeno istraživanje bilo uspješno osmišljeno, provedeno i ostvareno korištena je metoda ispitivanja, odnosno provedena je anketa (Privitak 1) u užem smislu (internetska anketa postavljena na raznim društvenim mrežama). Pritom je korištena ljestvica sumiranoga rangiranja ili Likertova ljestvica i kumulativna ljestvica ili Guttmanova ljestvica te nominalna ljestvica za iskazivanje stavova (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić i Pološki Vokić 2010, 124).

5.4. Uzorak

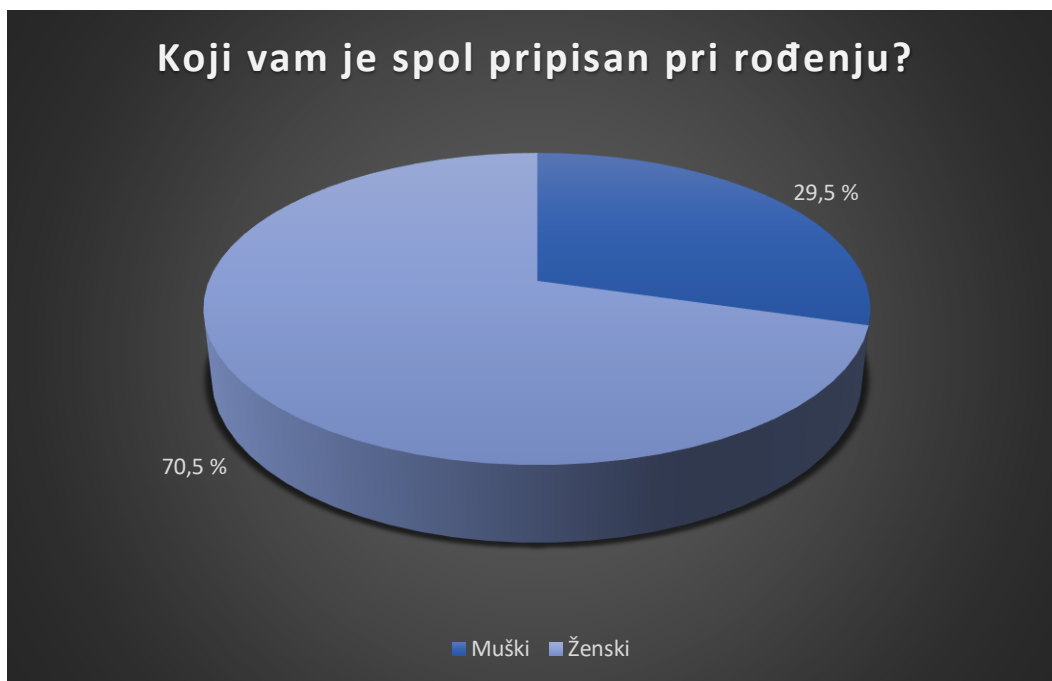
U istraživanju, koje je provedeno od siječnja do ožujka 2020. godine, sudjelovali/e su ispitanici/e koji/e su se deklarirali/e kao službeni/e pripadnici/e LGBTIQ+ zajednice, a koji/e su ujedno i članovi/ice nekih od navedenih udruga ili centara za pomoć: Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“, Lezbijska grupa Kontra, Centar za LGBT ravnopravnost, Iskorak, Queer Zagreb, Ženska soba, LGBTIQ koordinacija Hrvatske, IQ – Inicijativa Queer, Dugine obitelji. Navedenim je organizacijama e-mailom poslana anketa uz popratno pismo objašnjenja svrhe i namjene provođenja istraživanja te uz molbu da anketu prosljede svojim članovima/icama e-mailom ili društvenim mrežama. Osim njih, sudjelovale su i LGBTIQ+ osobe koje se nikada nisu deklarirale te ne pripadaju nijednoj organizaciji ili udruzi, a koje su do ankete došle na Instagram profilu Grof Darkula. Internetsku anketu, koja se sastojala od 34 pitanja očekivanoga trajanja ispunjavanja sedam minuta, ispunilo je 210 pristupnika/ca.

5.5. Rezultati istraživanja

Od sveukupno 210 ispitanih osoba, anketu je ispunilo 70,5 %, odnosno 148 osoba kojima je rođenjem pripisan ženski spol te 29,5 %, odnosno 62 osobe kojima je rođenjem pripisan muški spol², od čega se 62,9 %, odnosno 132 osobe izjašnjava da je ženskoga roda, 30,5 %, odnosno 64 osobe izjašnjavaju se da su muškoga roda, a 6,6 %, odnosno 14 osoba da su nebinarnoga roda³.

² Grafikon 1.

³ Grafikon 2.

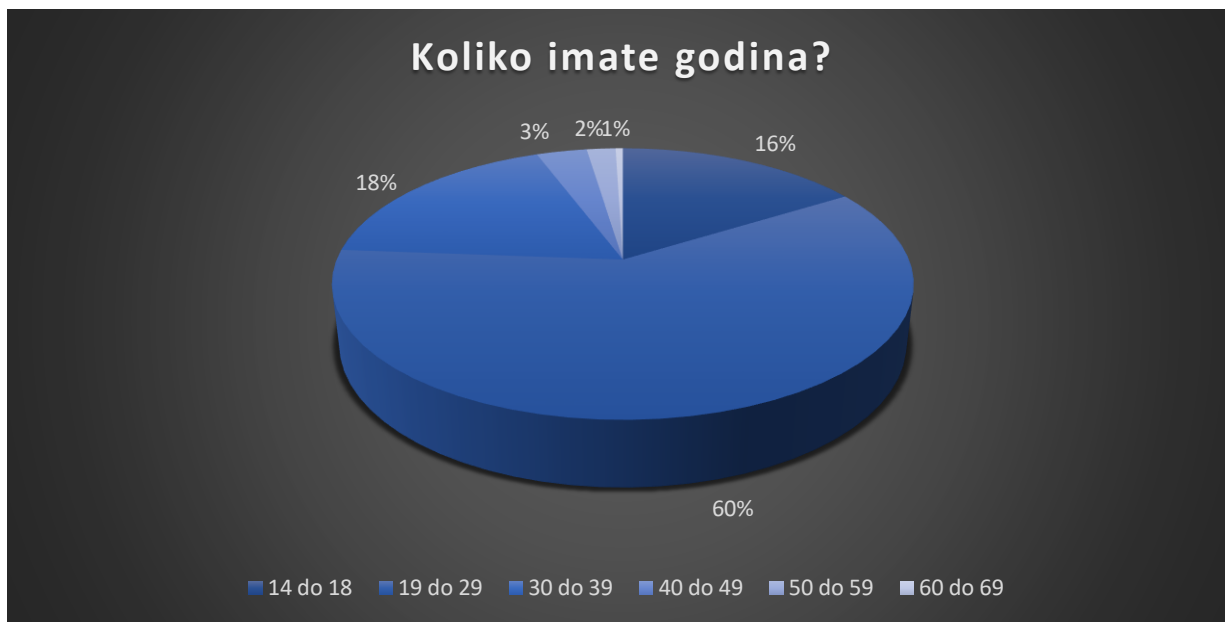
Grafikon 1.

Važno je napomenuti da su nebinarne osobe pri izjašnjavanju koristile nekoliko varijanti naziva poput 'genderqueer', 'birodne osobe', 'trans osobe' i 'arodne osobe'.

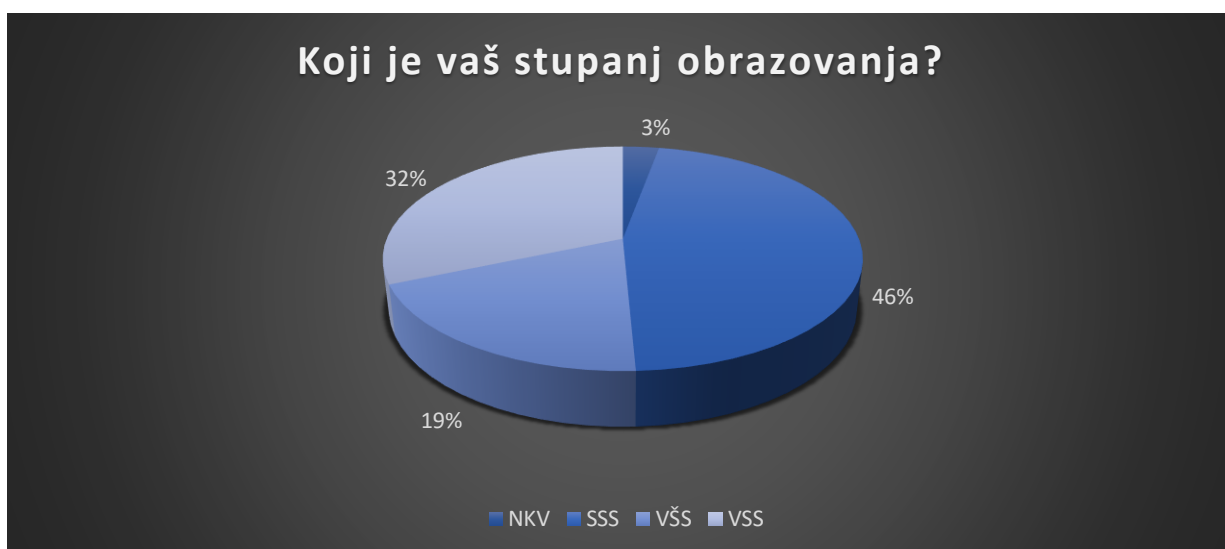

Grafikon 2.

Osim činjenice da je istraživanju pristupio veći broj osoba ženskoga spola i roda, najviše je mladih ispitanih osoba u rasponu od 19 do 29 godina⁴ (60 %, odnosno 126 osoba) te onih sa srednjom stručnom spremom, odnosno sa završenom srednjom školom⁵ (44, 8 %, odnosno 94 osobe).

Grafikon 3.

Grafikon 4.

⁴ Grafikon 3.

⁵ Grafikon 4.

Kako bi sveobuhvatnost ispitanih osoba na temelju mjesta njihova prebivališta sada te tijekom srednjoškolskoga obrazovanja, odnosno u razdoblju od njihove 14. do 18. godine bila jasno razlučiva, ispitane su osobe zamoljene da odaberu svoja mjesta, odnosno županije prebivališta sada i onda. Najviše je ispitanih osoba iz Grada Zagreba (17, 1 %, odnosno 36 osoba), a zatim slijede Splitsko-dalmatinska županija (10 %, odnosno 21 osoba) i Zagrebačka županija (9, 5 %, odnosno 20 osoba), dok je najmanje ispitanih osoba iz Požeško-slavonske, Virovitičko-podravске, Koprivničko-križevačke te Ličko-senjske županije (po dvije osobe)⁶.

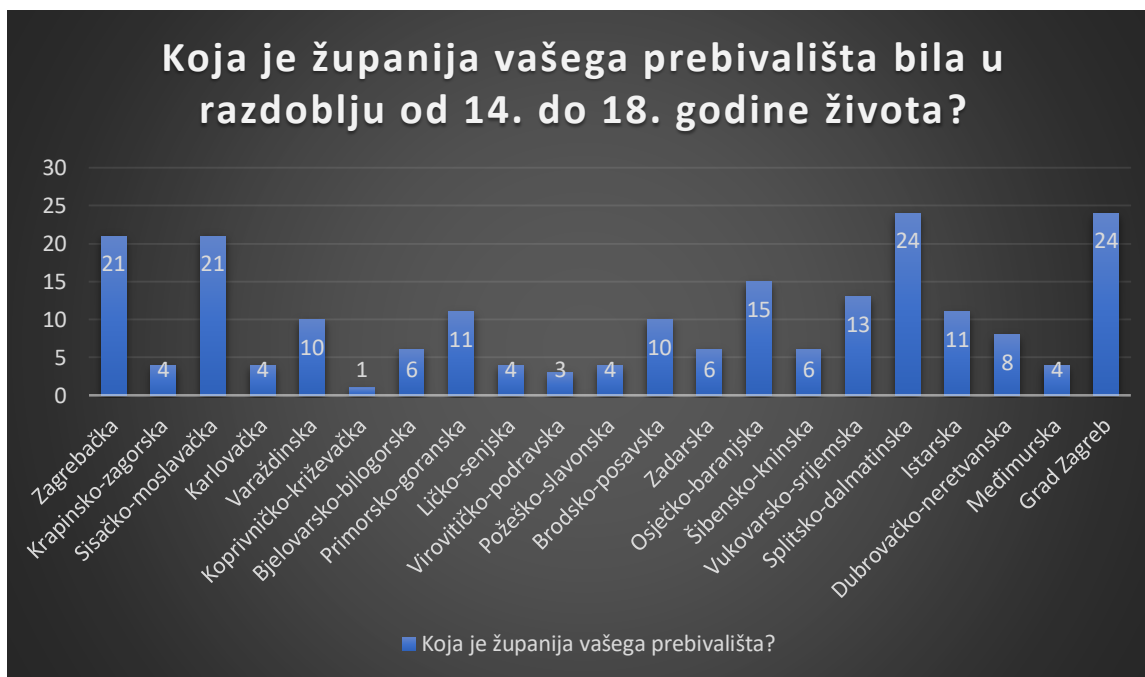

Grafikon 5.

Kako bi se dobio konkretniji uvid u iskustva LGBTIQ+ srednjoškolaca/ki sa srednjoškolskom knjižnicom, važno je i da je poznato u kojim su županijama boravili/e tijekom njihova srednjoškolskoga obrazovanja pa je tako najviše osoba prebivalište imalo u Gradu Zagrebu (11,4 %, odnosno 24 osobe) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (11,4 %, odnosno 24 osobe) te u Sisačko-moslavačkoj (10 %, odnosno 21 osoba) i Zagrebačkoj (10 %, odnosno 21 osoba). Najmanje je ispitanih osoba u navedenom razdoblju života boravilo u Koprivničko-križevačkoj županiji (0,5 %, odnosno 1 osoba)⁷.

⁶ Grafikon 5.

⁷ Grafikon 6.

Grafikon 6.

Uzevši u obzir anketne odgovore na posljednja tri pitanja otvorenoga tipa na koje su ispitane osobe trebale odgovoriti pomoću nekoliko rečenica, županija prebivališta tijekom srednjoškolskoga obrazovanja vrlo je važan čimbenik za daljnje razumijevanje odgovora, odnosa i društvenih položaja u kojima su se ispitane osobe nalazile s obzirom na to da pripadaju LGBTIQ+ populaciji pa je tako vidljivo da su određene županije otvorenije i senzibiliziranije za LGBTIQ+ populaciju te da im određene srednje škole u tim županijama nude više sadržaja, a potom i razumijevanja te poticanja.

Najviše je ispitanih osoba završilo gimnazijsko srednjoškolsko usmjerenje (55,5 %, odnosno 117 osoba), zatim strukovna usmjerenja (38 %, odnosno 79 osoba) te umjetnička usmjerenja (6 %, odnosno 13 osoba) te jedna osoba nije završila srednju školu, iako ju je određeno vrijeme pohađala (0,5 %)⁸.

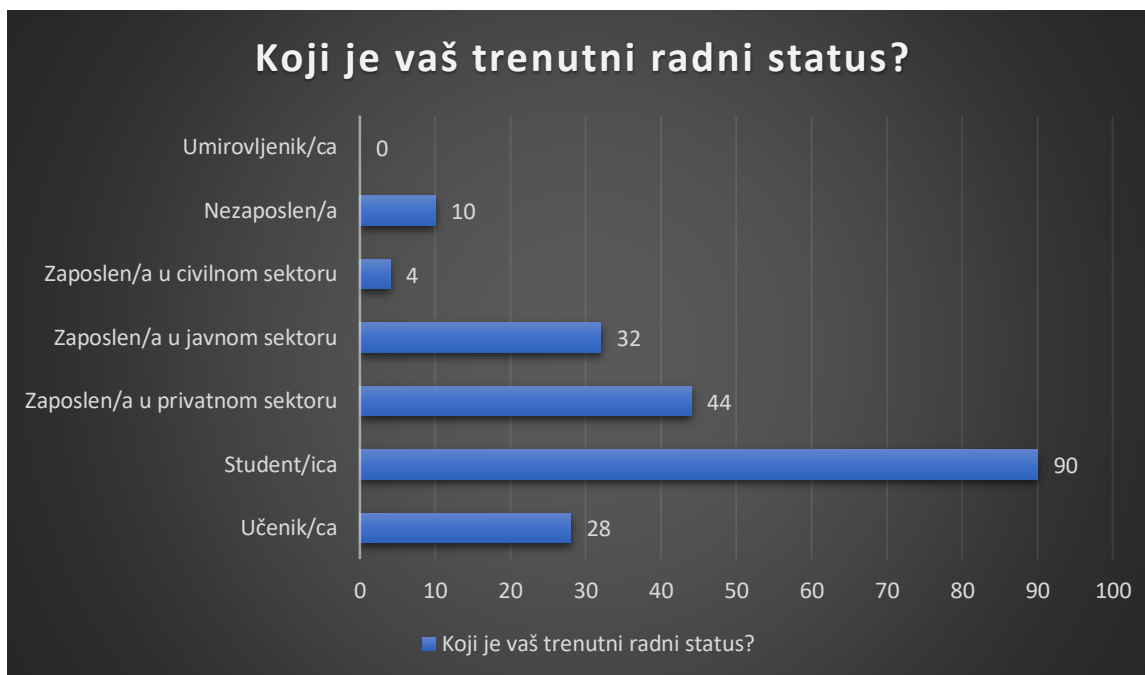
⁸ Grafikon 7.

Grafikon 7.

Zanimljivo je primijetiti da je anketu ispunila samo jedna osoba od 60 do 69 godina, ali nijedna umirovljena osoba. Razlog je tomu vjerojatno nedostatak informatičkih i informacijskih vještina među starijom populacijom, iako nužno ne mora biti slučaj. Najviše je osoba koje trenutno studiraju na nekom od fakulteta diljem Republike Hrvatske (43 %, odnosno 90 osoba), zatim osoba koje trenutno pohađaju srednju školu (13,3 %, odnosno 28 osoba), zatim zaposlenih u privatnom sektoru (21 %, odnosno 44 osobe), zaposlenih u javnom sektoru (15,2 %, odnosno 32 osobe), zaposlenih u civilnom sektoru (2,8 %, odnosno 6 osoba), dok je nezaposlenih osoba 10 (4,7 %), a nijedna umirovljena osoba nije ispunila anketu⁹.

⁹ Grafikon 8.

Grafikon 8.

Iako je ova anketa primarno poslana na e-mail adrese udruga i organizacija koje se bave LGBTIQ+ tematikom uz molbu da je se proslijedi članovima/icama kako bi je ispunili/e, rezultati pokazuju da najmanji broj ispitanih osoba zaista pripada, odnosno ima aktivno članstvo u nekoj od udruga i organizacija. Najviše je osoba koje ne pripadaju nijednoj udruzi ni organizaciji (86,2 %, odnosno 181 osoba), a njihov je broj puno veći od onih koji su u barem jednoj ili više udruga istovremeno.

Uzevši u obzir odgovore posljednja tri pitanja otvorenoga tipa, moguće je zaključiti da članovi/ice LGBTIQ+ zajednice nisu oduševljeni/e idejom članstva u udrugama i organizacijama te da se nerijetko ne slažu s načinima njihova rada i prezentiranja. Udruzi Zagreb Pride pripada 12 osoba (5,7 %), Lezbijskoj organizaciji Rijeka – „LORI“ 11 osoba (5,2 %), Duginim obiteljima 9 (4,2 %), Lezbijskoj grupi Kontra i TransAidu 8 (7,6 %), Queer Zagreb i Iskoraku 7 (6,6 %), Dominu 5 (2,3 %), Rišpetu 4 (1,9 %), dok se ostatak opredijelio za dodane organizacije poput HollaBack Hrvatska, Društvo Parada ponosa, Zbeleton i Udruga IKS (3,3 %, odnosno 7 osoba).¹⁰ Napomena: jedna osoba može imati članstvo u više udruga ili organizacija.

¹⁰ Grafikon 9.

Grafikon 9.

Stavovi o tvrdnjama

Nakon općenitih te socioekonomskih pitanja, ispitane su osobe iskazivale vlastite stavove o ponuđenim određenim tvrdnjama koje daju uvid u odnos osobe zaposlene u srednjoškolskoj knjižnici prema LGBTIQ+ srednjoškolcima/kama, moralne i etičke vrijednosti s kojima su se (i ako jesu) LGBTIQ+ srednjoškolci/ke susretali/e te ponudom i dostupnošću LGBTIQ+ literature i prigodnih sadržaja i aktivnosti. Ispitane su osobe stav, odnosno slaganje ili ne slaganje s navedenim tvrdnjama mogle odrediti jednom od gradacijski postavljenih kategorija – izrazito se slažem, slažem se, niti se slažem niti se ne slažem, ne slažem se i izrazito se ne slažem, a osim toga, ponuđena im je mogućnost dopisivanja vlastita odgovora u rubriku 'Ostalo' ukoliko im nije odgovarala nijedna ponuđena kategorija odgovora.

Tvrdnja 1. Srednjoškolske knjižnice imaju ključnu ulogu u promicanju uključenosti i jednakosti

Najviše je ispitanih osoba odgovorilo da se slaže s navedenom tvrdnjom (28,1 %, odnosno 59 osoba), nakon čega slijede osobe koje se niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom (21,4 %, odnosno 45 osoba) te osobe koje se izrazito slažu s tvrdnjom (20, 5 %, odnosno 43 osobe). Krajnost navedenim odgovorima svakako je odgovor 'izrazito se ne slažem' koji je ponudilo 20 osoba (9,5 %). Četiri odgovora (1,9 %) koja su ispitane osobe ponudile u kategoriji 'ostalo' izražavaju tvrdnju da srednjoškolske knjižnice ne bi trebale promicati navedeno te da bi trebale nuditi sadržaje isključivo vezane uz nastavni proces što su prilično iznenađujući i razočaravajući odgovori. Iznenađujuća je također činjenica da su potpuno afirmativno odgovorile samo 102 (48,5 %) od 210 ispitanih osoba¹¹.

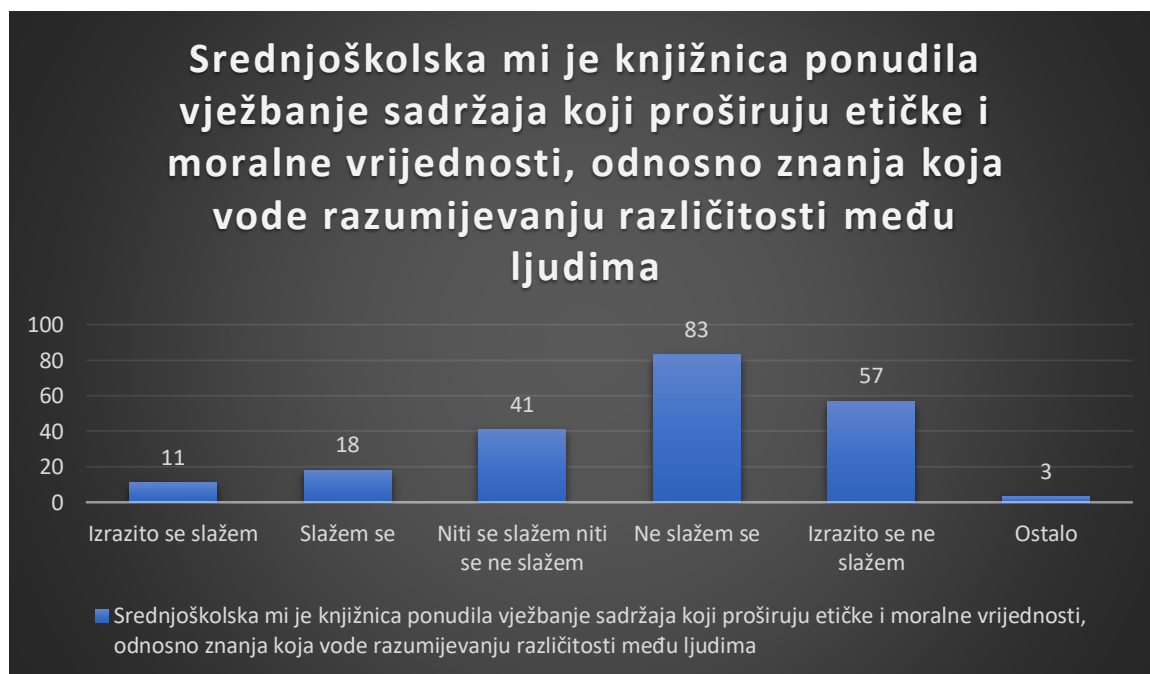

Grafikon 10.

¹¹ Grafikon 10.

Tvrđnja 2. Srednjoškolska mi je knjižnica ponudila vježbanje sadržaja koji proširuju etičke i moralne vrijednosti, odnosno znanja koja vode razumijevanju različitosti među ljudima (jedan od ciljeva kurikula školske knjižnice)

Iako bi se svaka knjižnica trebala zalagati za navedene vrijednosti, stvarno je stanje ipak nešto drukčije, posebice kada je riječ o LGBTIQ+ osobama. Razumijevanje različitosti među ljudima jedan je od preduvjeta za mirno i civilizirano funkcioniranje svijeta i društva, a ono se usvaja i uči od najranijih dana. Grafikon¹² prikazuje da se s navedenom tvrdnjom ispitanе osobe ne slažu (39,5 %, odnosno 83 osobe), izrazito se ne slaže 27,1 % posto, odnosno 57 osoba, dok se niti slaže niti ne slaže 19,5 %, odnosno 41 osoba. Iako, ohrabrujuća je činjenica da ipak postoje i oni koji se slažu (8,5 %, odnosno 18 osoba) te izrazito slažu (5,2 % posto, odnosno 11 osoba), no taj je postotak izrazito mali i ipak zabrinjavajuć. Ispitanе osobe koje su dodale vlastiti odgovor (1,4 %) izjasnile su se da su takve vrijednosti pronašle u Bibliji, dok jedna ispitanа osoba zaključuje da je sretna što joj knjižnica nije ponudila takvo što.

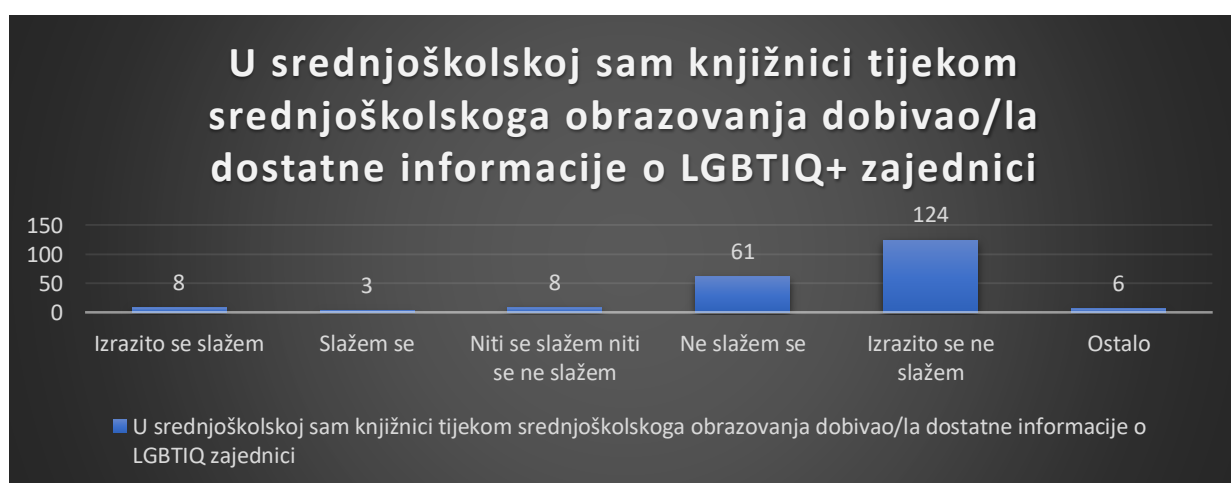

Grafikon 11.

¹² Grafikon 11.

Tvrdnja 3. U srednjoškolskoj sam knjižnici tijekom srednjoškolskoga obrazovanja dobivao/la dostatne informacije o LGBTIQ zajednici

Živimo u 21. stoljeću koje nudi pregršt informacija i mogućnosti proširivanja vidika, a i dalje je heteronormativno patrijarhalno društvo percipirano kao jedino i isključivo prihvatljivo u većinskome dijelu Hrvatske. Društvene norme, karakteristike i specifičnosti usvajaju se od najranijih dana, kao i svijest o različitosti i postojanju raznih društvenih skupina, pokreta i svjetonazora. Srednjoškolska je knjižnica učinkovit medij koji bi učenicima/ama mogao konkretnije približiti navedene posebnosti pritom ih senzibilizirajući i upoznavajući s marginaliziranim društvenim skupinama čije se postojanje nerijetko niječe iako su one itekako stvarne i postojane. S gore se navedenom tvrdnjom najveći broj ispitanih osoba izrazito nije složio¹³ (59 %, odnosno 124 osobe) te nije složio (29 %, odnosno 61 osoba), dok se izrazito mali broj složio (1,4 %, odnosno 3 osobe) i izrazito složio (3,8 %, odnosno 8 osoba). Nekoliko je ispitanih osoba (2,8 %, odnosno 6 osoba) podijelilo drukčije viđenje situacije pri čemu neki od njih smatraju da takve informacije uopće ne trebaju biti dostupne u srednjoškolskoj knjižnici, da više nitko ne ide u knjižnicu jer u njoj više ne vide primarni izvor informacija, da škola ne bi trebala imati veze s LGBTIQ+ zajednicom te da „nikoga nisu zanimali bolesnici iz takvih zajednica“. U navedenim je ostalim odgovorima na ovoj tvrdnji vidljivo da je anketu ispunila i osoba koja očigledno ne pripada LGBTIQ+ zajednici samo kako bi iskazala svoju frustraciju, ljutnju i gađenje koje kod nje izazivaju navedene osobe. Odgovor nije isključen iz statistike kako bi bilo vidljivo u kakvu društvu živimo te kakvi stavovi postoje među nama.

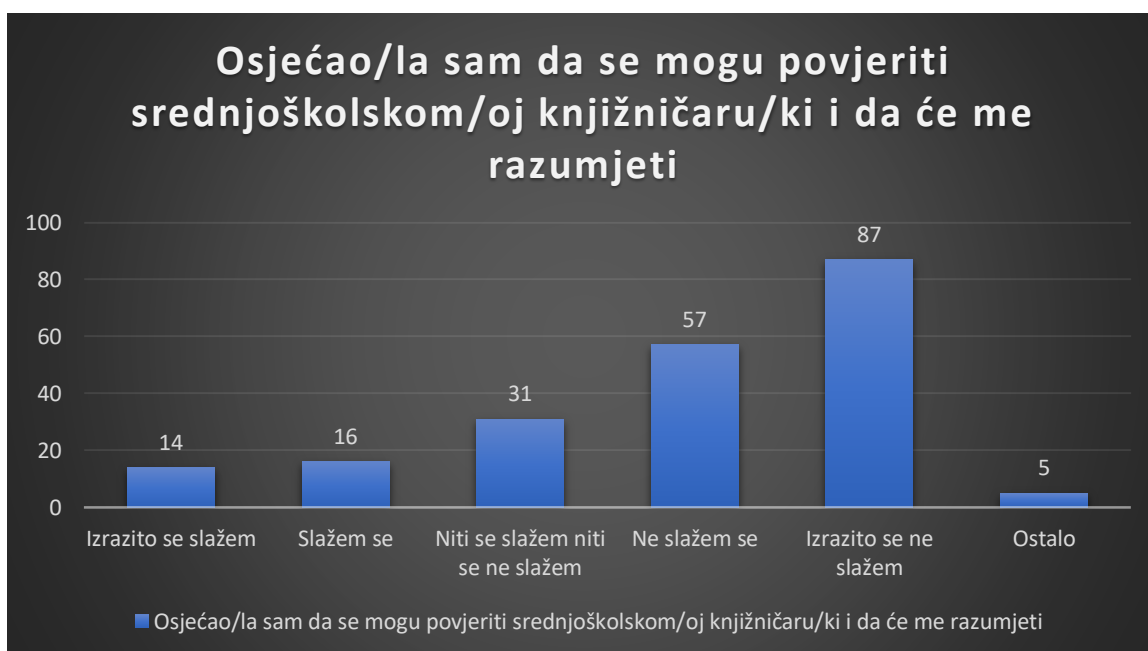

Grafikon 12.

¹³ Grafikon 12.

Tvrdnja 4. Osjećao/la sam da se mogu povjeriti srednjoškolskom/oj knjižničaru/ki i da će me razumjeti.

Istraživanje Noemi Somorjai (2014) pokazuje da se u stranim zemljama LGBTIQ+ učenici/ce kao prvome izvoru informacija obraćaju najčešće knjižničarima/kama, a potom u nešto manjoj mjeri kao sekundarnome izvoru informacija. Navedena je informacija izrazito pozitivna, no ova anketa pokazuje da je u hrvatskim srednjoškolskim knjižnicama situacija ipak drukčija: najviše se ispitanih osoba s ponuđenom tvrdnjom izrazito ne slaže (41,4 %, odnosno 87 osoba)¹⁴, ne slaže (27,1 %, odnosno 57 osoba) te niti se slaže niti se ne slaže (14,8 %, odnosno 31 osoba), dok se mali broj ispitanih osoba izrazito slaže (6,7 %, odnosno 14 osoba) te slaže (7,6 %, odnosno 16 osoba). Ispitanici koji su dodali vlastiti odgovor (2,4 %, odnosno 5 osoba) mišljenja su da nema potrebe da ih knjižničar/ka razumije jer to nije njegova/zina uloga u odgojno-obrazovnom procesu, da im nije jasno zašto bi se itko povjeravao školskom/oj knjižničaru/ki te zašto bi im itko išta govorio. U ovome slučaju potencijal informacijskih stručnjaka/inja unutar škole ostaje zanemaren i neiskorišten, a učenici/ce uskraćeni za konkretne i ciljane, njima potrebne informacije koje će potom, upitno je, znati pronaći na internetu.

Grafikon 13.

¹⁴ Grafikon 13.

Tvrđnja 5. Moja je srednjoškolska knjižnica posjedovala smjernice, knjige ili priručnike vezane uz suzbijanje homofobije, bifobije, transfobije i vršnjačkoga nasilja

Mnogobrojne srednje škole diljem Hrvatske ne nude svim učenicima/ama dovoljno informacijskih izvora o temama koje još uvijek u cjelokupnom društvu nisu najbolje prihvaćene, posebno govoreći o LGBTIQ+ literaturi, ali tomu shodno i literaturi koja govori o suzbijanju homo/bi/transfobije pa se tako s gore navedenom tvrdnjom najviše ispitanih osoba izrazito ne slaže (40 %, odnosno 84 osobe)¹⁵, zatim ne slaže (31,5 %, odnosno 66 osoba) te niti se slaže niti se ne slaže (16,1 %, odnosno 34 osobe), dok je izrazito mali broj ispitanih osoba koje se izrazito slažu (1,9 %, odnosno 4 osobe) te slažu (2,9 %, odnosno 6 osoba). Ispitane osobe koje su izrazile svoje stavove upisavši dodatne odgovore (7,6 %, odnosno 16 osoba) mišljenja su da ne znaju točno jer im nikada nije palo na pamet da u školskoj knjižnici traže takvo što, da takvo što prije desetak godina kod nas nije ni postojalo, da za takvom literaturom uopće nema potrebe te da ne samo da takva literatura nije postojala, već da su neki od profesora/ica promicali/e stavove nekih učenika/ca koji/e su poticali/e govore mržnje protiv LGBTIQ+ osoba.

Grafikon 14.

¹⁵ Grafikon 14.

Tvrdnja 6. Moja je srednjoškolska knjižnica organizirala javne debate ili predavanja na temu seksualne i rodne različitosti

Vezano uz (ne)postojanje literature o bilo kakvoj vrsti seksualnoga i rodnoga nasilja, anketa je pokazala da srednjoškolske knjižnice gotovo globalno ne organiziraju aktivnosti na temu seksualne i rodne različitosti pa se tako s navedenom tvrdnjom ispitane osobe najviše izrazito ne slažu (64,3 %, odnosno 135 osoba)¹⁶ i ne slažu (21 %, odnosno 44 osobe) te niti se slažu niti ne slažu (5,2 %, odnosno 11 osoba), dok je mali broj onih čije su srednjoškolske knjižnice organizirala navedene aktivnosti što je vrlo pohvalno i osvježavajuće pa se tako s navedenom tvrdnjom izrazito slaže (3,3 %, odnosno 7 osoba) i slaže (3,3 % odnosno 7 osoba) jednak broj ispitanih osoba. Preostale su ispitane osobe (2,9 %, odnosno 6 osoba) dopisale vlastite odgovore kojima iskazuju mišljenje da takvo što u srednjoškolskoj knjižnici nije potrebno, od kojih je jedna osoba napisala da je jednom bilo organizirano izrazito heteronormativno predavanje o seksualnosti i prvome odnosu te da je pri upitu učenika/ce o odnosu dvije žene predavač/ica suzbio/la upit uz religijski komentar. Osim toga, jedna je osoba iznijela stav da su „knjižničarke naporne, 'wannabe Harry Poteruše“, a riječ je o osobi za koju je u tvrdnji 3. zaključeno da ne pripada LGBTIQ+ zajednici.

Grafikon 15.

¹⁶ Grafikon 15.

Tvrđnja 7. U srednjoškolskoj sam knjižnici mogao/la zadužiti bilo kakvu vrstu literature bez osuđivanja

Uzevši u obzir da većina srednjoškolskih knjižnica još uvijek ne nudi sadržaje provokativne tematike (anketa je pokazala da ne nude sadržaje LGBTIQ+ tematike) čije bi zaduživanje moglo izazvati osuđivanje pa se tako s navedenom tvrdnjom ispitane osobe slažu (29 %, odnosno 59 osoba)¹⁷ i izrazito slažu (15,2 %, odnosno 32 osobe) te niti se slažu niti se ne slažu (24,7 %, odnosno 52 osobe), no rezultati pokazuju da sve ispitane osobe ipak nisu mogle zadužiti bilo koju vrstu literature bez osuđivanja pa se tako dio ispitanih osoba s tvrdnjom ne slaže (16,6 %, odnosno 35) te izrazito ne slaže (13,8 %, odnosno 29 osoba). Preostalim dopisanim odgovorima ispitane osobe (1,4 %, odnosno 3 osobe) iskazuju da na navedenu tvrdnju ne znaju odgovoriti. Srednjoškolska bi knjižnica trebala biti mjesto dostupnosti željenih učeničkih informacija bez obzira na njihovu tematiku bez popratnih osuda, stoga je poražavajuće saznanje da praksa ipak nije takva.

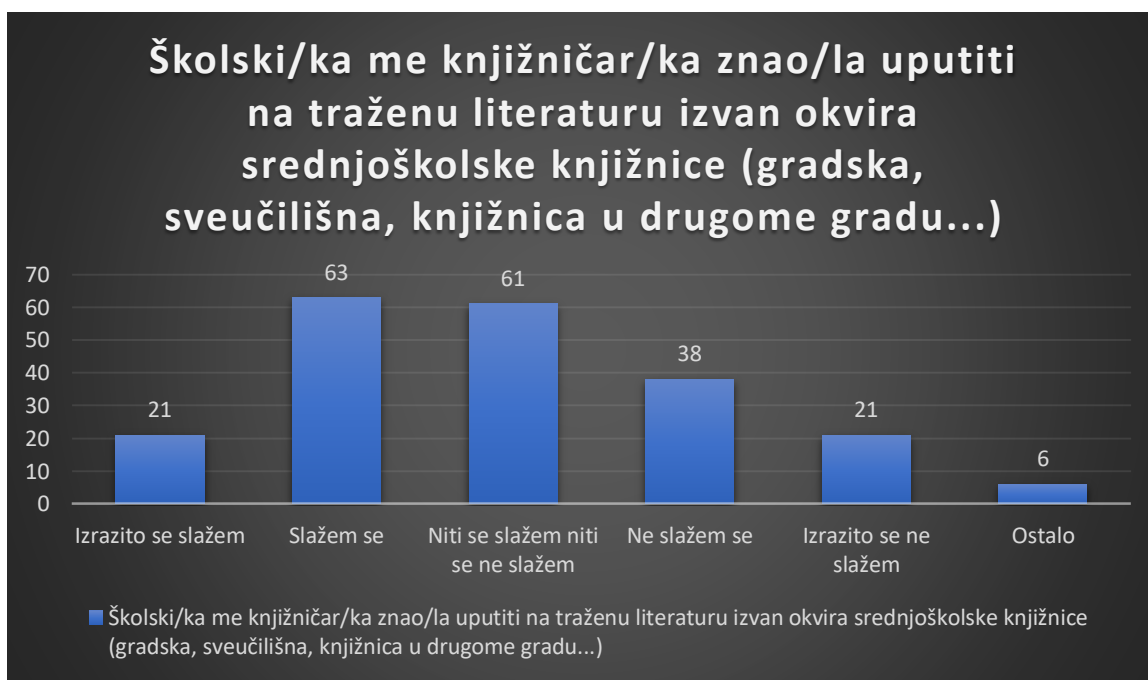

Grafikon 16.

¹⁷ Grafikon 16.

Tvrdnja 8. Školski/ka me knjižničar/ka znao/la uputiti na traženu literaturu izvan okvira srednjoškolske knjižnice (gradska, sveučilišna, knjižnica u drugome gradu...)

S gore navedenom tvrdnjom gotovo se podjednaki broj ispitanih osoba slaže (30 %, odnosno 63 osobe)¹⁸ te niti se slaže niti se ne slaže (29,1 %, odnosno 61 osoba), a manji je broj onih koji se ne slažu (18,1 %, odnosno 38 osoba) te izrazito ne slažu (10 %, odnosno 21 osoba) i izrazito slažu (10 %, odnosno 21 osoba). Preostale su osobe (2,8 %, odnosno 6 osoba) dopisale vlastite odgovore koji pokazuju da se nikada nisu usudili zatražiti savjet o željenoj literaturi, da školski/a knjižničar/ka nije pokazivao/la zanimanje za takve upite te da je srednjoškolska knjižnica služila isključivo zaduživanju lektirnih naslova. Ovime je rezultatom vidljivo da stručne kompetencije knjižara/ki postoje te da su spremni/e podijeliti savjet i uputiti na literaturu, no da ipak postoje i oni koji iz osobnih razloga, predrasuda i stereotipa nisu spremni/e učiniti takvo što, posebice kada je riječ o provokativnoj i alternativnoj literaturi.

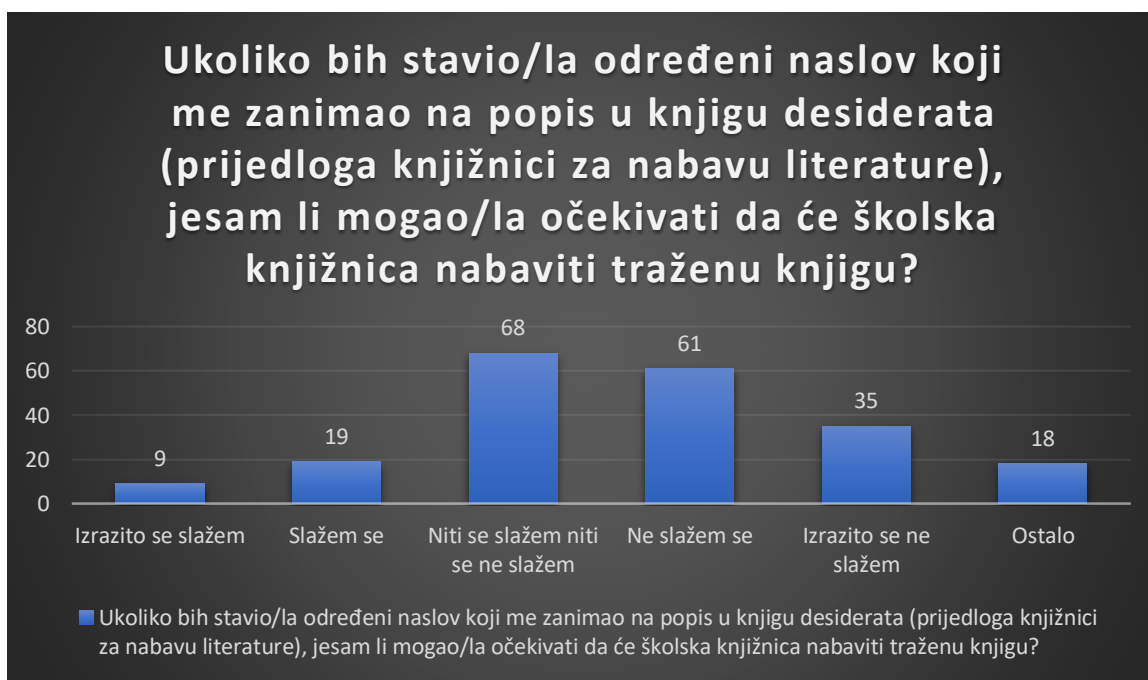

Grafikon 17.

¹⁸ Grafikon 17.

Tvrđnja 9. Ukoliko bih stavio/la određeni naslov koji me zanimao na popis u knjigu desiderata (prijedloga knjižnici za nabavu literature), jesam li mogao/la očekivati da će školska knjižnica nabaviti traženu knjigu?

U ovome je radu već spomenuto da bi u idelanim uvjetima literaturu za djecu i mlade trebali/e nabavljati knjižničari/ke u suradnji s učenicima/ama i roditeljima, no hrvatske su prilike vrlo nezahvalne za takve podvige koje je naposljetku nemoguće ostvariti. Malen je broj hrvatskih srednjoškolskih knjižnica koje oslušuju učenike/ce pri nabavi literature pa se tako i malen broj ispitanih osoba s navedenom tvrdnjom slaže (9 %, odnosno 19 osoba)¹⁹ i izrazito slaže (4,3 %, odnosno 9 osoba), dok se niti slaže niti se ne slaže najveći broj ispitanih osoba (32,4 %, odnosno 68 osoba), zatim ne slaže (29 %, odnosno 61 osoba) i izrazito ne slaže (16,7 %, odnosno 35 osoba). Ostale su se ispitanice osobe (8,6 %, odnosno 18 osoba) izjasnile da nikada nisu učinile takvo što, no da bi bilo odlično kada bi ta mogućnost zaista i postojala te da su se i izjasnile, ali da takvi upiti nikada nisu bili uvaženi.

Grafikon 18.

¹⁹ Grafikon 18.

Tvrđnja 10. Slab interes nakladnika za objavljivanje knjiga LGBTIQ+ tematike utječe na slab izbor navedene literature u srednjoškolskoj knjižnici

Bilo bi potrebno provesti zasebno istraživanje kako bi se moglo govoriti o interesu nakladnika za objavljivanje knjiga LGBTIQ+ tematike, no govoreći o perspektivi ispitanih osoba, s navedenom se tvrdnjom najviše slažu (37,1 %, odnosno 79 osoba)²⁰ i izrazito slažu (25,7 %, odnosno 54 osobe), određeni se niti slažu niti se ne slažu (15,7 %, odnosno 33 osobe), dok se nešto manji broj ne slaže (12,4 %, odnosno 26 osoba) i izrazito ne slaže (5,2 %, odnosno 11 osoba). Preostale su osobe (3,3 %, odnosno 7 osoba) istaknule da navedena tematika zanima izrazito mali broj ljudi te da nema potrebe literaturu takve tematike gurati u srednjoškolske knjižnice, da srednjoškolce/ke ne zanima literatura već stvarne osobe s kojim će se međusobno poštovati na temelju svih sličnosti i razlika, a jedna je osoba napisala da je „LGBT literatura zlo i da takve knjige treba spaliti“. Shodno ovakvome mišljenju (koje zasigurno nije izdvojeni slučaj) upitno je kolikom uopće brzinom i uolikoj mjeri hrvatsko društvo može napredovati prema otvorenom, solidarnom i razumnom društvu koje prihvaća ljudske razlike.

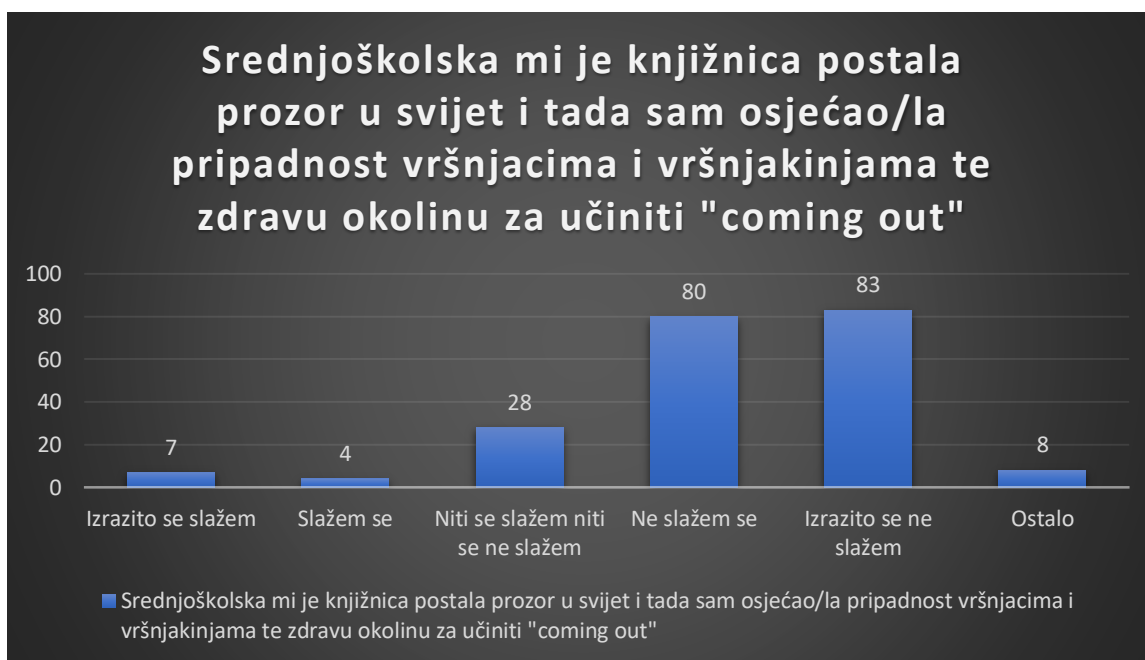

Grafikon 19.

²⁰ Grafikon 19.

Tvrdnja 11. Srednjoškolska mi je knjižnica postala prozor u svijet i tada sam osjećao/la pripadnost vršnjacima i vršnjakinjama te zdravu okolinu za učiniti „coming out“.

Srednjoškolska bi knjižnica trebala njegovati okružje koje je poticajno, umirujuće i ugodno za sve učenike/ce koji/e bi se osjećali/e prihvaćeno i uvaženo bez obzira na različitosti (pa tako i seksualne i rodne), međutim – s gore se navedenom tvrdnjom najveći broj ispitanih osoba izrazito ne slaže (39,5 %, odnosno 83 osobe)²¹ i ne slaže (38 %, odnosno 80 osoba), niti se slaže niti se ne slaže puno manji broj osoba (13,3 %, odnosno 28 osoba), dok se izrazito mali broj izrazito slaže (3,33 %, odnosno 7 osoba) i slaže (1,9 %, odnosno 4 osobe). Ostale su ispitane osobe (3,8 %, odnosno 8 osoba) iskazale da srednjoškolska knjižnica ne bi trebala imati veze s 'izlaženjem iz ormara' i da to nije njena uloga, da još uvijek nisu 'izašli' te je jedna ispitana osoba odgovorila da „nije gay“. Uzevši u obzir stajališta ispitanih osoba da srednjoškolska knjižnica ne bi trebala imati veze s takvim stvarima te odgovore koji potkrepljuju činjenicu da srednjoškolska knjižnica LGBTIQ+ učenicima/ama nije osigurala zdravu i poticajnu okolinu, postavlja se pitanje u kolikoj mjeri knjižnica zapravo može i treba pridonijeti rastu i razvoju LGBTIQ+ učenika/ca u kontekstu navedene tematike.

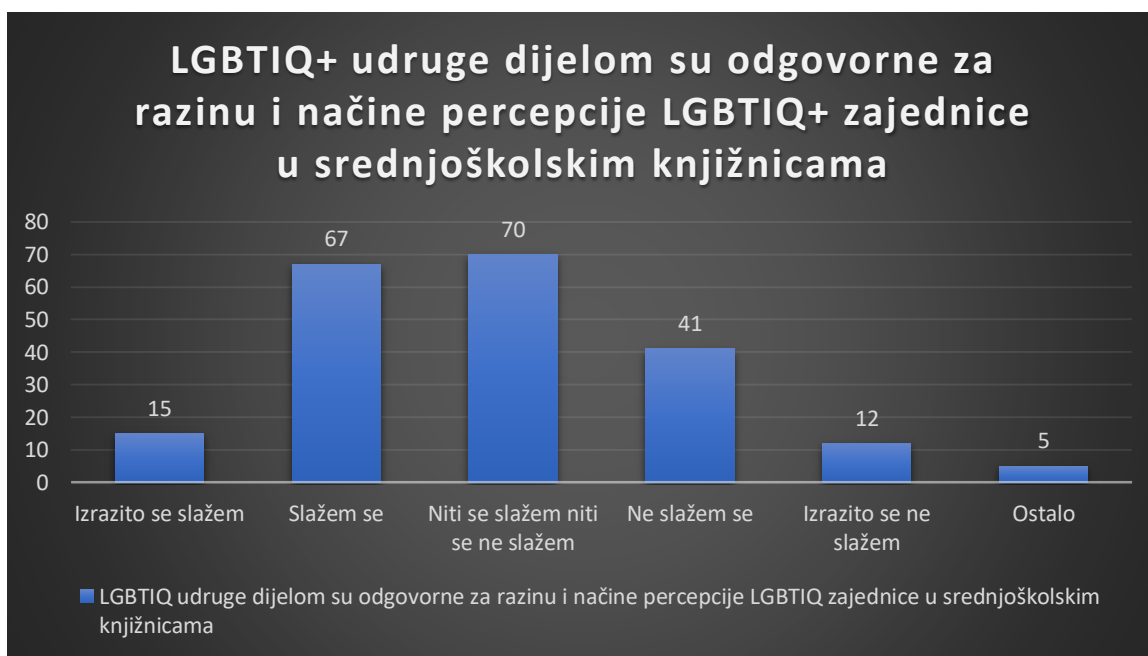

Grafikon 20.

²¹ Grafikon 20.

Tvrđnja 12. LGBTIQ+ udruge dijelom su odgovorne za razinu i načine percepcije LGBTIQ+ zajednice u srednjoškolskim knjižnicama

Koliko zapravo LGBTIQ+ udruge mogu promijeniti percepciju o svojoj zajednici u školama vrlo je upitno, kao što je diskutabilno u kolikoj je mjeri to njihova dužnost ili nije, o navedenoj tvrdnji najveći broj ispitanih osoba nema konkretno mišljenje budući da ih je najviše odgovorilo da niti se slažu niti ne slažu (33,3 %, odnosno 70 osoba)²², nakon čega ih se gotovo približan broj slaže (31,9 %, odnosno 67 osoba). Ispitane su osobe potom odgovorile da se ne slažu (19,5 %, odnosno 41 osoba), da se izrazito slažu (7,1 %, odnosno 15 osoba) te da se izrazito ne slažu (5,7 %, odnosno 12 osoba). Preostali su odgovori (2,4 %, odnosno 5 ljudi) otkrili zanimljiv stav LGBTIQ+ osobe o LGBTIQ+ udrugama i zajednicama koji jasno govori da takve udruge nemaju što tražiti u srednjoškolskim knjižnicama jer su vrlo „odbojne, agresivne, naporne, 'attention seeking whores' kojima je stalo samo do medijske pozornosti“. Osim toga, izjavama poput „takvim udrugama nije mjesto u školi“ te „LGBT je teški poremećaj“ zamjetljivo je da heteroseksualna osoba koja je ispunila ovu anketu nastavlja biti neugodna.

Grafikon 21.

²² Grafikon 21.

Tvrđnja 13. Moji bi tadašnji vršnjaci i vršnjakinje neprikladno reagirali/e ukoliko bi u srednjoškolskoj knjižnici pronašli/e knjigu LGBTIQ+ tematike

Na mentalno zdravlje i jasnu sliku sebe uvelike utječu vršnjaci/kinje koji/e nerijetko toksičnim postupcima i reakcijama čine da se LGBTIQ+ srednjoškolci/ke osjećaju sputano, nepoželjno, nenormalno i demotivirano. Svaka nehumana i nevažavajuća reakcija može ostaviti trag na svakoj osobi u adolescentskim godinama, a neosporna je činjenica da takvih reakcija ima previše i prečesto, posebno u slučaju LGBTIQ+ srednjoškolaca/ki. Navedenoj tvrdnji u korist govore ispitane osobe koje se s njom slažu (35,2 %, odnosno 74 osobe)²³ i izrazito slažu (16,6 %, odnosno 35 osoba), dok je ispitanih osoba koje se niti slažu niti ne slažu 41 (19,5 %). Mali broj pojedinaca koji su boravili s tolerantnim vršnjacima/kama s navedenom se tvrdnjom ne slaže (13,8 %, odnosno 29 osoba) i izrazito ne slaže (8,1 %, odnosno 17 osoba). Ostale su ispitane osobe (6,6 %, odnosno 14 osoba) odgovorile da nikada nisu svjedočile tomu, da se u njihovoj srednjoškolskoj knjižnici navedene knjige uopće nisu mogle pronaći ili da je bilo svakakvih reakcija, no da to uopće ne iznenađuje jer su djeci takve stvari čudne. Osim toga, jedna je ispitana osoba odgovorila da su „reagirali paljenjem takvih knjiga, baš kao i ja“.

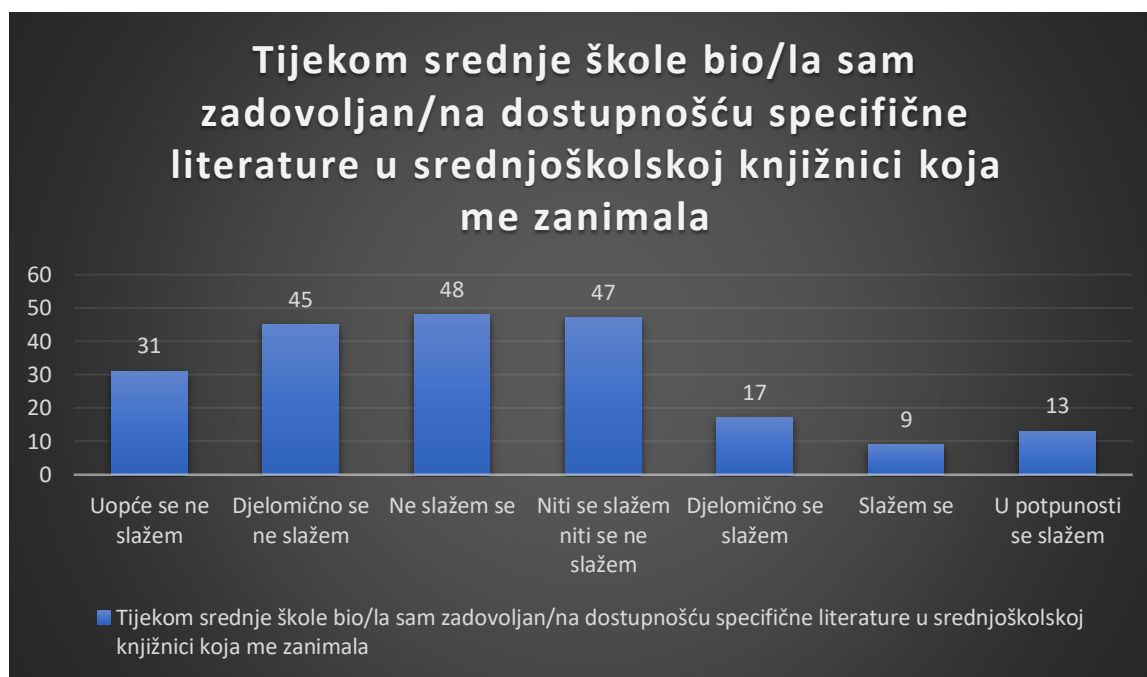

Grafikon 22.

²³ Grafikon 22.

Tvrdnja 14. Tijekom srednje škole bio/la sam zadovoljan/na dostupnošću specifične literature u srednjoškolskoj knjižnici koja me zanimala

Jasno je da srednjoškolska knjižnica ne može zadovoljiti afinitete i potrebe baš svakoga učenika/ce vezane uz aktivnosti i vrstu literature, no potrebno je da knjižnični fond sadrži barem nekolicinu naslova vezanih uz promicanje jednakosti, tolerancije i suživota te shvaćanja marginaliziranih društvenih skupina. Ispitane su osobe na skali od 1 do 7, odnosno od 'uopće se ne slažem' do 'u potpunosti se slažem' iskazale svoj stav u odnosu na navedenu tvrdnju pa su vidljivi sljedeći stavovi: uopće se ne slažem (14,7 %, odnosno 31 osoba)²⁴, djelomično se ne slažem (21,5 %, odnosno 45 osoba), ne slažem se (22,8 %, odnosno 48 osoba), niti se slažem niti se ne slažem (22,4 %, odnosno 47 osoba), djelomično se slažem (8,1 %, odnosno 17 osoba), slažem se (4,3 %, odnosno 9 osoba) te u potpunosti se slažem (6,2 %, odnosno 13 osoba). Ovakav je rezultat posljedica ujedno i manjka literature te straha i neugode srednjoškolaca/ki da otvoreno zatraže traženu literaturu,

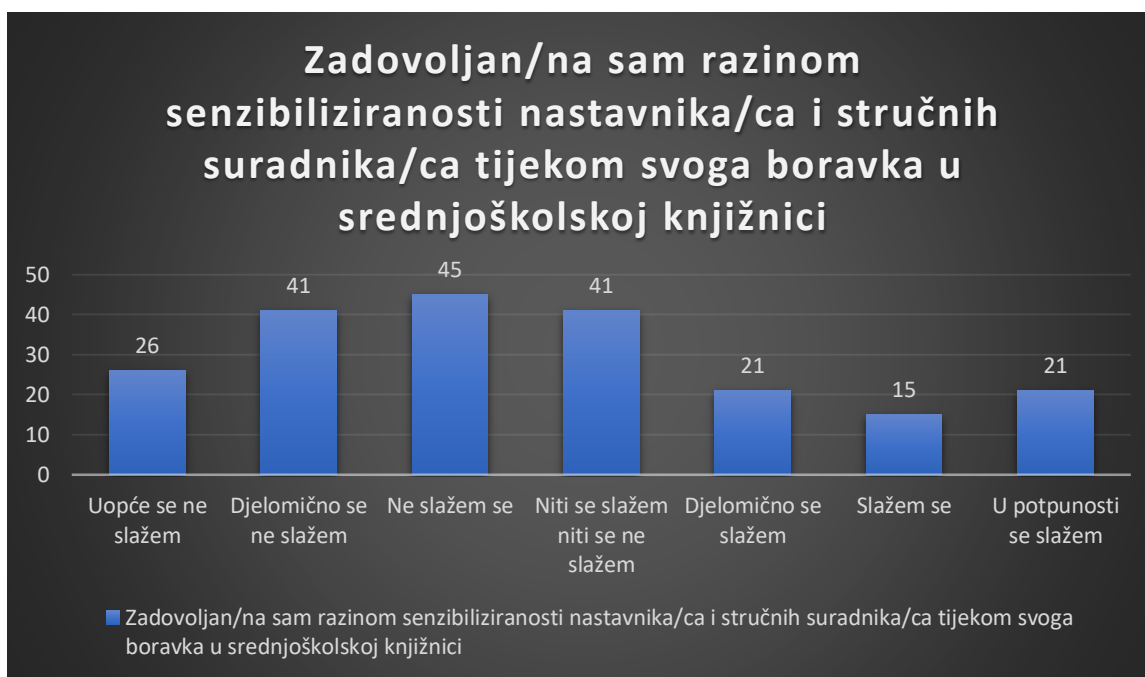

Grafikon 23.

²⁴ Grafikon 23.

Tvrđnja 15. Zadovoljan/na sam razinom senzibiliziranosti nastavnika/ca i stručnih suradnika/ca tijekom svoga boravka u srednjoškolskoj knjižnici

Iako poneki/e srednjoškolski/e knjižničari/ke ne smatraju da igraju preveliku ulogu u odgoju i obrazovanju učenika/ca kao što ni veliki broj učenika/ca ne smatra da je kvalitetan odnos sa školskim/om knjižničarom/kom važan ni potreban, oni/e svakako mogu mogu zajedničkim snagama ostvariti puno toga. Sve započinje otvorenim stavom knjižničara/ke te daljnjom izgradnjom povjerenja. Vezano uz gore postavljenu tvrdnju, ispitane su osobe na skali od 1 do 7, odnosno od 'uopće se ne slažem' do 'u potpunosti se slažem' iskazale svoj stav u odnosu na navedenu tvrdnju pa su vidljivi sljedeći stavovi: uopće se ne slažem (12,4 %, odnosno 26 osoba)²⁵, djelomično se ne slažem (19,5 %, odnosno 41 osoba), ne slažem se (21,5 %, odnosno 45 osoba), niti se slažem niti se ne slažem (19,5 %, odnosno 41 osoba), djelomično se slažem (10 %, odnosno 21 osoba), slažem se (7,1 %, odnosno 15 osoba) te u potpunosti se slažem (10 %, odnosno 21 osoba).

Grafikon 24.

²⁵ Grafikon 24.

Tvrđnja 16. Zadovoljan/na sam knjižničarevom/kinom razinom poznavanja LGBTIQ+ terminologije te adekvatnim pristupom učenicima/ama

Školski knjižničari/ke nisu ujedno i psiholozi/ginje te sociolozi/ginje, no svakako mogu odigrati veliku njihovu ulogu u odnosu s učenicima/ama. Ukoliko su već upoznati/e s činjenicom da usluge knjižnice koriste i LGBTIQ+ učenici/e, trebali/e bi poznavati LGBTIQ+ terminologiju te se adekvatno odnositi prema svima bez obzira na različitosti. Stav o primjenjivosti ove tvrdnje u praksu izrazile su ispitane osobe te su na skali od 1 do 7, odnosno od 'uopće se ne slažem' do 'u potpunosti se slažem' iskazale svoj stav u odnosu na navedenu tvrdnju pa su vidljivi sljedeći stavovi: uopće se ne slažem (28,1 %, odnosno 59 osoba)²⁶, djelomično se ne slažem (25,2 %, odnosno 53 osobe), ne slažem se (15,2 %, odnosno 32 osobe), niti se slažem niti se ne slažem (18,1 %, odnosno 38 osoba), djelomično se slažem (4,3 %, odnosno 9 osoba), slažem se (2,4 %, odnosno 5 osoba) te u potpunosti se slažem (6,7 %, odnosno 14 osoba).

Grafikon 25.

²⁶ Grafikon 25.

Tvrđnja 17. Slikovnica *Moja dugina obitelj* trebala bi se nalaziti na policama svih školskih knjižnica

Slikovnica *Moja dugina obitelj* izrađena je s namjerom društvene inkluzije djece istospolnih partnera/ica i jačanja tolerancije te je u hrvatskome društvu izazvala velike prijepore o tome bi li ona trebala biti dio knjižničnoga fonda ili ne. O toj su se problematici izjasnile i ispitane osobe u ovoj anketi te ih se s navedenom tvrdnjom najviše slaže, odnosno najviše ih je odgovorilo 'da' (87,6 %, odnosno 184 osobe)²⁷, dok ih je puno manje odgovorilo 'ne' (8,1 %, odnosno 17 osoba). Ostale su ispitane osobe (4,3 %, odnosno 9 osoba) odgovorile da se slikovnica ne bi trebala nalaziti u srednjoškolskim knjižnicama jer je namijenjena za mlađi uzrast pa bi tomu shodno trebala biti dio fonda knjižnica namijenjenih za djecu mlađega uzrasta, zatim neke od ispitanih osoba nikada nisu čule za navedenu slikovnicu, a jedna je osoba mišljenja da je „slikovnica relevantna za stručne suradnike, LGBTIQ+ djecu te osobe iz LGBTIQ+ zajednice koje namjeravaju osnovati obitelj i da je nepotrebno da se nalazi u svim knjižnicama“.

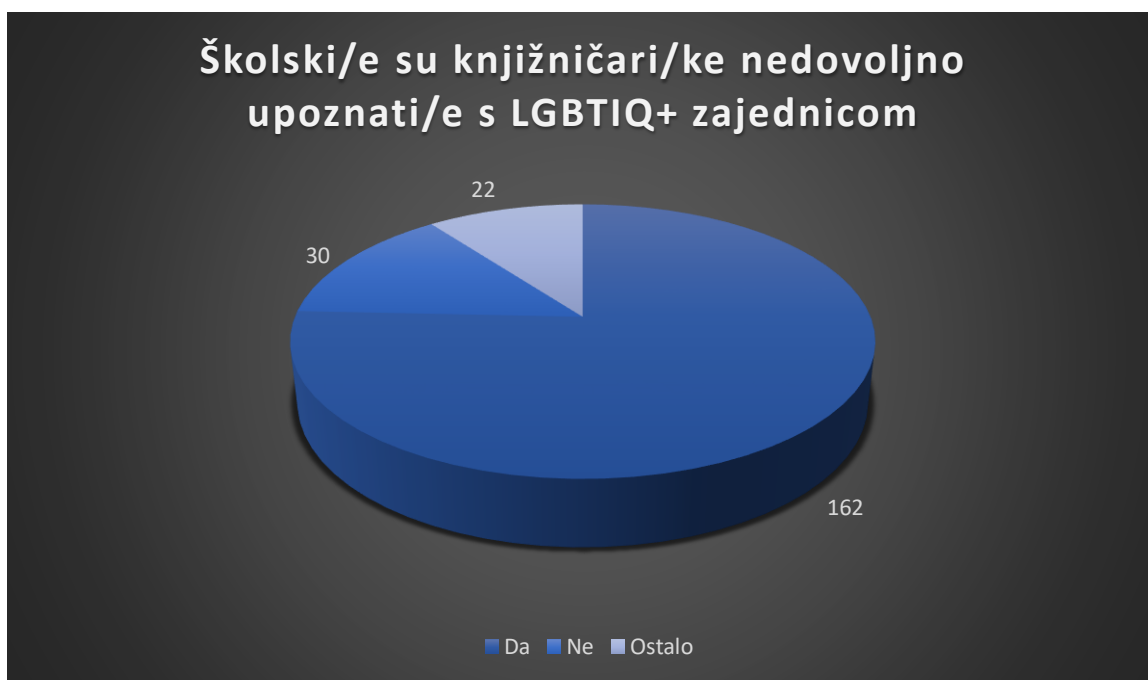

Grafikon 26.

²⁷ Grafikon 26.

Tvrdnja 18. Školski/e su knjižničari/ke nedovoljno upoznati/e s LGBTIQ+ zajednicom

Osobe zaposlene u bilo kojoj vrsti knjižnica trebale bi proširiti svoja znanja o društvenim skupinama ljudi koje čine određeni korisnici/e njihovih knjižnica kako bi im pružili/e najvišu kvalitetu usluge koja prvenstveno radi u korist čovjeka, a ne teorije. Jesu li školski/e knjižničari/ke generalno dovoljno upoznati/e s LGBTIQ+ zajednicom upitno je, no ispitane osobe u ovoj anketi u najvećem su broju odgovorile da nisu upoznate (75,2 %, odnosno 158 osoba)²⁸, dok ostale osobe smatraju da jesu (14,3 %, odnosno 30 osoba). Ostale ispitane osobe (10,5 %, odnosno 18 osoba) vjeruju da školski/e knjižničari/ke nisu dovoljno upoznati/ s LGBTIQ+ zajednicom iako ne posjeduju dokaze kojima bi to dokazale, zatim da sve ovisi o društvenoj okolini u kojoj rade, kao i o godinama staža i iskustva te da se nikada nisu usudili razgovarati o takvim stvarima pa da ne mogu sa sigurnošću tvrditi. Jedna je osoba istaknula da je to pitanje ionako nevažno budući da su djeca i mladi u današnje vrijeme najčešće korisnici/e interneta i raznih aplikacija.

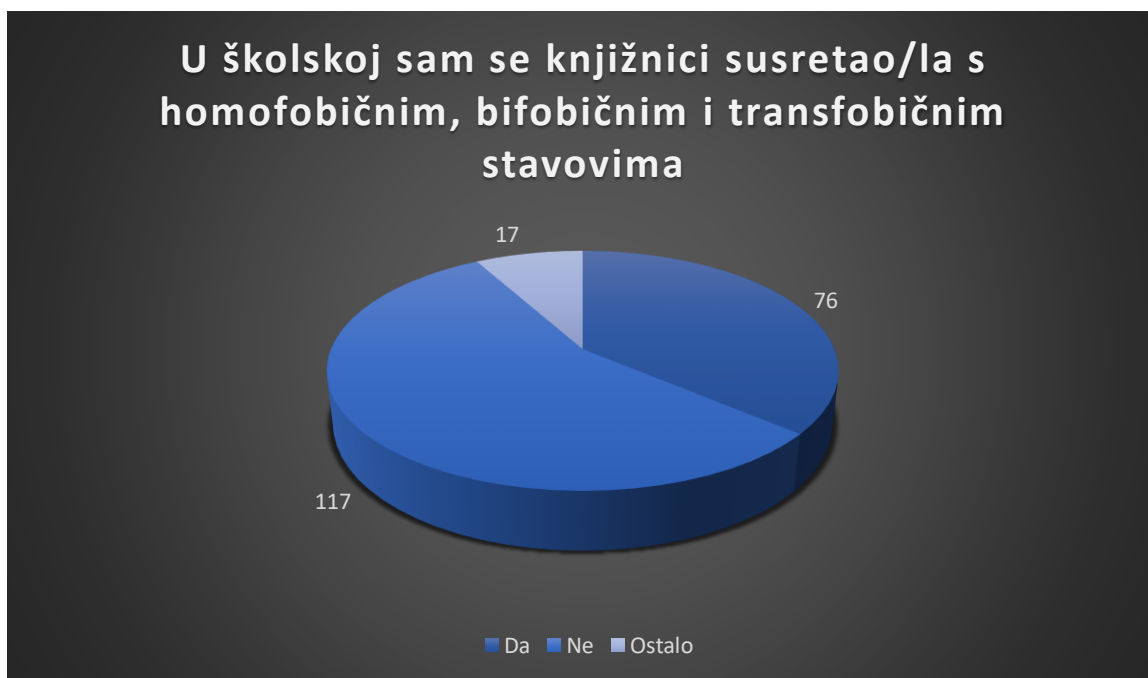

Grafikon 27.

²⁸ Grafikon 27.

Tvrdnja 19. U školskoj sam se knjižnici susretao/la s homofobičnim, bifobičnim i transfobičnim stavovima

Ozračje u svakoj srednjoškolskoj knjižnici može biti drukčije pa su tomu shodno i stavovi koji se u njoj njeguju, promoviraju i odobravaju vjerojatno drukčiji, iako ne bi trebali biti. Škola, pa tako i srednjoškolska knjižnica, ustanova je u kojoj ne bi trebalo biti mjesta bilo kakvoj vrsti netrpeljivosti, no s navedenom se tvrdnjom, nažalost, ipak slaže najviše ispitanih osoba (55,7 %, odnosno 117 osoba)²⁹, a nešto se manji broj ipak ne slaže (36,2 %, odnosno 76 osoba). Preostale su ispitane osobe (8,1 %, odnosno 17 osoba) odgovorile da njihovi navedeni stavovi nikada nisu bili izravno izraženi u knjižnici, zatim da nitko o takvim stvarima nikada nije govorio ni u kojemu kontekstu (pa makar pri vrijeđanju), da su se u knjižnici susretale s takvim stavovima učenika/ca, ali ne i knjižničara/ki te da neki u tom periodu svojih života nisu ni znali za navedene pojmove.

Grafikon 28.

²⁹ Grafikon 28.

Tvrdnja 20. Osjećao/la sam da sam u svojoj srednjoškolskoj knjižnici mogao/la biti ono što jesam, bez pretvaranja

Zdravo i otvoreno društvo iziskuje mogućnost pojedinaca/ki da se ostvare na onaj način na koji oni to žele te da budu ono što žele, a da pritom smiju i mogu iskazati ono što oni žele, odnosno ono što zapravo jesu. Temeljne vrijednosti usvajaju se u obitelji, a zatim i u osnovnoj i srednjoj školi u kojoj bi svi trebali imati mogućnost biti ono što jesu. S navedenom se tvrdnjom, u kontekstu srednjoškolske knjižnice, ne slaže velik broj ispitanih osoba (61,9 %, odnosno 130 osoba)³⁰, a upola se manji broj ipak slaže (31,4 %, odnosno 66 osoba). Ostale su ispitanice osobe (6,66 %, odnosno 14 osoba) iskazale stav da se u srednjoškolskoj knjižnici nisu osjećale nikako posebno jer su tamo dolazile isključivo po lektiru, zatim da knjižnica kao 'safe place' postoji samo u teoriji, da ljudi ne razumiju kako je to biti amorfan nigdje pa ni u knjižnici te da su njihove knjižnice bilo toliko male da nisu ni imale želju posjećivati ih.

Grafikon 29.

³⁰ Grafikon 29.

Tvrdnja 21. Znao/la sam da se mogu osloniti na školskoga/ku knjižničara/ku kada bi mi zatrebala pomoć

Školski/a bi knjižničar/ka trebao/la biti stručna osoba od povjerenja koja bi s učenicima/ama provodila vrijeme izvan stresnih situacija nastave u opuštenoj atmosferi knjižnice te bi time postojala prilika za bolje upoznavanje i izgradnju međusobnoga povjerenja. Bez obzira na potencijalno razilaženje u stavovima, ispitane su osobe u najvećemu broju ipak znale da su se mogle osloniti na knjižničara/ku (65,2 %, odnosno 137 osoba)³¹, dok upola manji broj ispitanih osoba (28,5 %, odnosno 60 osoba) smatra da to ipak nije mogao. Ostale su ispitane osobe (6,2 %, odnosno 13 osoba) izjavile da su neke mogle u vezi određenih stvari, zatim da svoje oslonce nisu nikada tražile u školskoj knjižnici, da takva vrsta povezanosti ne može postojati sa školskim/om knjižničarem/kom, a jedna je osoba mišljenja da školski/a knjižničar/ka ne može biti osoba od povjerenja koja bi mogla ponuditi adekvatnu pomoć jer nije psiholog/inja ili promicatelj/ica LGBTIQ+ tematike.

Grafikon 30.

³¹ Grafikon 30.

Pitanja otvorenih odgovora (konstruktivni prijedlozi, savjeti i ideje radi napretka)

Ispitane su osobe ponudile raznovrsne odgovore na navedena ponuđena četiri pitanja, no bez obzira na razlike prema socioekonomskim obilježjima, vidljiva je doza homogenosti u razmišljanjima i prijedlozima. U nastavku su priložene neke od sugestija ispitanih osoba.

Pitanje 1.

Koje bih aktivnosti (iz današnje perspektive) preporučio/la knjižničaru/ki za suzbijanje homofobije, bifobije i transfobije u srednjoškolskoj knjižnici?

- Seminare, debate i predavanja od prvoga razreda srednje škole pa do kraja srednjoškolskoga obrazovanja. Ta predavanja trebaju biti kvaliteta, a najbolje bi bilo da se uvedu i u više razrede osnovne škole kako bi se djeca educirala o LGBTIQ+ zajednici te znala da su prihvaćena bez obzira na to koga vole i što žele biti. Potrebno je da znaju da je to u potpunosti normalno kako bi odrasli u obrazovane i neograničene ljude koji prihvaćaju sve i svakoga neovisno o seksualnoj orijentaciji, spolu, rodu, rasi itd. Osim djeci, edukacije su potrebne i nastavnicima jer sam osobno najviše diskriminacije doživjela od profesora u srednjoj školi.
- Nabava građe vezane uz ovu tematiku i generalno obrazovanje da nas se ne treba bojati i da nismo toliko drukčiji od 'straight' osoba
- LGBT kutak u knjižnici
- Održavanje raznih debata i druženja, radionica, gledanje filmova
- Širenje svijesti o različitostima općenito te o problemima današnjice s kojima se LGBT osobe susreću
- Takve aktivnosti ne bi bile potrebne kada bi LGBTIQ+ literatura bila obvezna u školskom kurikulumu od prvoga razreda
- Primarno edukacija; moraju biti upoznati barem s osnovama LGBT terminologije i problema
- Jednostavan razgovor – osobe koje idu u srednju školu dovoljno su odrasle da na fin način iznose svoje mišljenje

- Suradnja s razrednicima te održavanje predavanja na satu razrednika o prihvaćanju različitosti i toleranciji
- Organiziranje izložbi učeničkih radova s LGBT tematikom, isticanje police s knjigama te tematike, projekcije filmova, slavljenje Mjeseca ponosa raznim radionicama, dovođenje gostiju na razgovor s učenicima
- Uvođenje literature itekako je potrebno, no mislim da to nije najučinkovitiji način suzbijanja mržnje. Po meni su javni govori mira, svjedočenja o poznanstvima LGBTIQ+ ljudi te javna borba protiv mržnje najjača sredstva protiv neliberalnosti i ograničenosti koja, nažalost, u ovoj našoj konzervativnoj sredini, cvate
- Mislim kako knjižnice (više) nisu relevantan faktor u životima građana onoliko koliko si knjižničari zamišljaju te da bi se bilo kakve aktivnosti vezane uz širenje svijesti o LGBT populaciji mogle odvijati na drugim mjestima, ne vidim razlog da se odvijaju baš u školskoj knjižnici
- Otvorenost pristupa, sigurna okolina djeci, strpljenje i smirenost, iako možda sami još uvijek ne razumiju vlastitu predrasudu
- Prvo bi trebali educirati sebe, a onda i druge. Trebaju više istražiti što mladi ljudi danas zaista čitaju i kakva ih tematika zanima
- U današnje vrijeme kada je Internet veličine svemira i kada se pomoću njega bilo što može pronaći, savjetujem da se potrude pronaći filmove i serije te tematike. Tako se najlakše dolazi do mladih. Tu je i obilježavanje Pride mjeseca lipnja koji se može iskoristiti za predavanja na tu temu, pogotovo sada kada se o tome puno govori u medijima
- Organiziranje nekih klubova u kojima bi se okupljala LGBT djeca da se ne osjećaju sama, no bojim se da bi se djeca previše bojala odvažiti na takvo što čak i da postoji
- Imati jedan ili dva tjedna u polugodištu, ako ne i češće, kada se na raspolaganju svima nalaze knjige i materijali, bilo edukacijski ili za zabavu, LGBT tematike. Naravno, važno je da se u blizini nalazi i knjižničar/ka u slučaju da netko traži dodatne informacije ili pojašnjenja

Najviše je odgovora vezano uz nedostatak literature i materijala općenito o LGBTIQ+ osobama, kao i izostanak održavanja radionica, slušaonica, parlaonica, prezentacija, projekcija filmova, izložbi. Ispitane osobe savjetuju prakticiranje navedenih prijedloga kako bi se podignula sveopća svijest o LGBTIQ+ ljudima te kako bi učenicima/ama

srednjoškolsko obrazovanje bilo ugodnije i poticajnije. Osim toga, istaknuta je potreba edukacije školskih knjižničara/ki o LGBTIQ+ terminologiji i problematici te poboljšanje razine pristupačnosti.

Pitanje 2.

Koje bih aktivnosti (iz današnje perspektive) preporučio/la knjižničaru/ki kako bi se učenik/ca iz LGBTIQ zajednice ugodno osjećao/la u svojoj srednjoškolskoj knjižnici te u najčešće uvriježenom heteropatrijarhalnom normativnom sustavu?

- Mislim kako knjižnice više nisu presudan faktor u životima ljudi onoliko koliko si knjižničari zamišljaju te da se identitet možda bolje gradi na drugim mjestima
- Radionice upoznavanja priznatih i objavljivanih LGBTIQ osoba
- Ne bi vas trebalo biti briga o seksualnosti vaših učenika. Na taj način samo gurate LGBT ljude (nikakve članove zajednice) još dalje na rubove margine
- Prepustiti se svijetu i stoljeću i vremenu u kojem se nalazimo kako bi prihvatili činjenice i stvarno stanje stvari
- Da ne dopuštaju religiji da se u sve to mota. Kao netko tko je išao u baptističku srednju mogu reći da je bilo puno vjerskih stavova koji su bili dosta neugodni.
- Smatram da možda učenici ni ne žele neke aktivnosti vezane uz to
- Da nemaju homofobne komentare. Sasvim dovoljno za početak.
- Prvenstveno veća zainteresiranost knjižničara i ravnatelja za projekte koji bi uključivali LGBTIQ+ zajednicu
- Da knjižničari imaju postere ili naljepnice koji podržavaju njihove stavove tako da učenicima daju na znanje svoja razmišljanja. Osim toga, ljubaznost i otvorenost prema svima.
- Da budu tu za mene ako ih zamolim da mi preporuče literaturu na tu tematiku.
- Socijalni eksperimenti
- Oslovljavanje svih pojedinaca u neutralnom rodu dok se ne izjasne.
- Mislim da nisam kompetentna da predlažem kako djetetu pružiti ravnopravni osjećaj i ugodu, ali prvenstveno mislim da ih se ne treba i ne smije odvajati od drugih pa ni samim pristupom jer to nije bolest, nego izbor na koji svatko ima pravo i u tome nema ništa tragično.

- Postavljanje sandučića u koji bi učenici mogli ubaciti poruke na koje bi slobodno napisali jesu li doživjeli neku vrstu diskriminacije.
- Za početak, isticanje jednostavnih vizualnih elemenata poput naljepnice 'prostor bez homo-, bi-, transfobije'.
- Književni klub s različitim (za većinu još uvijek) provokativnim temama, između ostaloga i LGBT
- Prihvaćanje drugačijega, onoga izvan normi.
- Knjižničar treba biti dobro educiran i upućen u tematiku kako bi mogao pomoći učeniku i učiniti da se on osjeća ugodno i prihvaćeno.
- Svi se učenici mogu osjećati ugodno samo ih nitko ne degradira, omalovažava i maltretira. Sa mnom su u srednju išla dvojica ženskastijeg ponašanja te su se družili isključivo s curama, ali ih nitko zbog toga nije ismijavao ili ugrožavao.
- Organizirati, uz ostale izlete propisane školskim kurikulumom, odlazak na Prajd.

Pitanje 3.

Što bi LGBTIQ+ udruge mogle ponuditi srednjoškolskim knjižnicama (oblici suradnje, predavanja, stručni posjeti...)?

- Osvješčivanje učenika i senzibiliziranje za LGBT osobe
- Smatram da školama dogovaranje nekih edukativnih predavanja i suradnja ne predstavlja problem, stoga bi se vrlo lako nešto moglo osmisliti. Postoje brojne zajednice diljem Hrvatske koje bi bile voljne doći u srednje škole te pomoći i članovima svoje zajednice, kao i onima koji ih ne poštuju i ne prihvaćaju.
- Ne vidim razlog da udruge išta nude srednjoškolskim knjižnicama.
- Mogućnosti sudjelovanja učenika u aktivnostima udruga
- Predavanja stvarnih ljudi i stručnjaka psihologa.
- Upoznavanje učenika s grupama koje okupljaju LGBT ljude jer puno učenika (kao ja tada) ni ne zna da takve grupe postoje.
- Vjerujem da bi posjeti udruga mogli homofobima dati više prostora za širenje mržnje.
- Besplatne primjerke knjiga i brošura.
- Ništa bez naputka Ministarstva, a radionice i specijalizirana predavanja odlična su stvar. Možda čak da organiziraju pisanje tematskih eseja s nagradnim programom.

- Doslovno bilo što jer u srednjoj školi nikada nismo ništa radili na temu LGBTIQ zajednice ni njihovih prava. Spominjani su jedino u nekoj raspravi i kao grješno ponašanje na nastavi vjeronauka.
- Svjedočanstva o tome kako su 'izašli', kako doživljavaju svoju zajednicu u kojoj oni žive u suprotnosti s onim kakva ona zapravo jest
- Više LGBT udruga bavi se izdavaštvom pa bi mogle ponuditi neka svoja izdanja za knjižnični fond.
- Asolutno ništa. Samo će biti izazvan još veći bijes.
- Neka se maknu od škola i ne forsiraju svoj narativ kao globalni normativ jer su udruge priča za sebe.

Najviše se ispitanih osoba slaže s idejom da LGBTIQ+ udruge zaista trebaju surađivati sa srednjoškolskim knjižnicama nabavljajući prikladne materijale, organizirajući predavanja, razgovaraonice, razmjene iskustava, panele, organizirajući zajedničke aktivnosti, no postoje i one osobe koje su u strahu od toga da bi navedena suradnja i aktivnosti još više zakomplicirali položaj LGBTIQ+ učenika/ca u školi te da bi potaknuli mržnju, negodovanja i razdor. Između ponuđenih odgovora ukazalo se zanimljivo stajalište da LGBTIQ+ osobe u većoj mjeri ne vole i nisu pobornici navedenih udruga (osim onih osoba koje su članovi, naravno).

Pitanje 4.

Navedite negativno i/ili pozitivno iskustvo, sjećanje, predavanje ili radionicu vezanu uz LGBTIQ+ zajednicu u srednjoškolskoj knjižnici tijekom srednje škole te vaš odnos s vašim/om srednjoškolskim/om knjižničarom/kom.

- Bila sam učenica srednje škole koja je izgrađena i osnovana u sklopu crkve, stoga je bilo što vezano uz LGBTIQ+ zajednicu bila zabranjena tema, iako je bilo očito da nas ima mnogo koji smo dio te zajednice.
- Nisam bio uključen u aktivnosti srednjoškolske aktivnosti jer ih nije bilo. Ništa se nije događalo, a knjižničarka je samo posuđivala knjige.

- Završila sam katoličku srednju školu, a knjižničarka je bila vrlo homofobna i tradicionalna. Razgovor o tako nečemu nije dolazio u obzir.
- LGBT teme u knjižnici su se ili preskakale ili skrivale.
- Nisam imala nikakav odnos s knjižničarom. Bio je šutljiva osoba i knjižnica ni u čemu nije bila aktivna. Bila je samo knjižnica – mjesto za posuditi lektiru (bojim se da je za druge knjige premala, ali nikad nisam ni potražila) i povremeno prostor za rad na nekom projektu.
- Moje iskustvo je bilo negativno. Osjetio sam knjižničarkino osuđivanje kada sam je zatražio literaturu.
- Moja je školska knjižničarka bila vrlo mrzovoljna i nezainteresirana za dublje razgovore s učenicima/ama. Nije baš bilo nikakvih predavanja, a kamoli na ovu tematiku.
- Nitko od nas nije imao pretjerani odnos s njima jer im je bilo u cilju što prije nas se riješiti. Mene je to posebno pogađalo jer izrazito volim knjige i knjižnice smatram svojom oazom, a bila je više kao zatvor u kojem si morao biti brz, tih (ništa ne ispitivati ni tražiti) i što prije izaći da ne smetaš (a mogli smo smetati jedino knjižničarki). Nismo se osjećali dobrodošli ni prihvaćeni. Nadam se da se danas situacija promijenila.
- Išla sam u srednju školu čim je završio rat. Nisi smio govoriti ni o Srbima, a kamoli o bilo čemu što nije 'mainstream'. Bila sam neželjeni vanzemaljac jer nisam 100 % Hrvatica, a iskazivanje moje pripadnosti LGBT zajednici bilo je opasno po život. Moji prijatelji vršnjaci 'outali' se se tek godinama kasnije (možda čak i koje desetljeće).
- Moja je knjižničarka bila pozitivna i otvorena za LGBT tematiku, nerijetko bismo se upustile u takve razgovore, ali to je ipak komunikacija jedan na jedan i to između osoba otvorenih stavova.
- Knjižničarka je bila ljubazna i vesela i osjećala sam se slobodno razgovarati s njom. Nije bila uniformirana, a škola joj nije dala potrebne materijale za radionice i predavanja. Moja je škola kažnjavala homofobiju te me nitko nije izravno maltretirao, no kada ti dečki dobacuju riječi poput 'pederu' – ne osjećaš se ugodno.
- Početkom 2000.-ih ta tema u školi nije bila aktualna niti se spominjala.
- Knjižničarka općenito nije imala velik interes za učenike te nije bila posebno susretljiva tako da je većina učenika imala samo negativna iskustva s njom.
- S našom knjižničarkom nije razvio nikakav odnos koliko mi je poznato.

- Trenutno sam zaposlen u gimnaziji i ostvario sam odličnu suradnju s knjižničarkom. Obilježili smo dan borbe protiv homofobije prikazivanjem dokumentarnog filma *Prajd za sve nas*. Također je nabavila i knjige LGBT tematike i stručnu literaturu.
- Nisam uopće provodila vrijeme u srednjoškolskoj knjižnici budući da je uglavnom bila poprilično nepristupačna, mala i s malim izborom literature te mi se činilo da je ona tamo više reda radi nego da služi učenicima. Ne sjećam se osobe koja je tamo radila. Nije bilo organiziranih predavanja ni radionica, a mislim da je njima u to vrijeme LGBT tematika bila prilično egzotična, nažalost.
- U mojoj se srednjoj školi nije događalo mnogo toga. Moja je bliska prijateljica također pripadnica LGBT zajednice te se susretala s nastavnicima koji su je uvelike izdvajali, maltretirali te nije bila prihvaćena s njihove strane. Pomoć nije našla ni kod školske knjižničarke.
- Smatram da je ignoriranje određene grupe ljudi gore nego sama uvreda/negativno iskustvo budući da negativna iskustva barem mogu potaknuti na razgovor, a ignoriranje ne donosi ništa. Knjižničarka je bila vrlo nezainteresirana za svoj posao i učenike te vrlo nedostupna i nervozna.
- Nemam pozitivno iskustvo, no imam negativno. Tijekom srednje smo škole samo jednom prilikom slušali predavanje o LGBT zajednici, a ono je bilo isključivo negativno. Slušali smo dečka iz drugog srednje (tada sam bila četvrti) kako javno drži govor, pred cijelim amfiteatrom. I to ne bilo kakav govor, već govor mržnje (pokušao ga je potkrijepiti nelogičnim argumentima, a pozivao se i na razne znanstvenike) potaknut profesoričinim i knjižničarkinim bodrenjem kako je on mladi intelektualac koji će jednoga dana voditi ovu državu i učiniti je boljim mjestom. Bila je to neka vrsta javne debate pa smo na kraju svi imali priliku na kraju dizati ruke i ispitivati i raspravljati. Cilj je toga svega očito bio napraviti nered, poticati ljude na gađenje jer znam da smo se ja i većina mog razreda tako osjećali. Ovo će me iskustvo zauvijek dirati, a najviše zbog toga što sam trenutno studentica koja će jednog dana biti profesorica. Barem znam kakva nikada ne želim biti.

Istraživanje je pokazalo da ispitane osobe najčešće nemaju ni pozitivna ni negativna iskustva vezana uz srednjoškolsku knjižnicu, odnosno da su indiferentne jer je sve bilo svedeno na zaduživanje i razduživanje lektirnih naslova bez interakcije sa školskim/om knjižničarom/kom. Osim nepostojanja odnosa i prisnosti, nisu se održavala nikakva događanja, radionice ni debate (LGBTIQ+ tematiku je u tom slučaju nepotrebno i spominjati), a izbor literature koju nisu podrazumijevali lektirni naslovi bio je uzak. Tek poneke osobe navode da su imale iskustva s pozitivnim, nasmiješenim i uvažavajućim knjižničarima/kama koji su ih razumjeli/e, poneki navode da su bili dragi/e i pozitivni/e, ali da s njima nikada nisu mogli razgovarati o LGBTIQ+ temama, dok većina ispitanih osoba navodi da školskoga/ku knjižničara/ku nisu mogli smatrati osobom od povjerenja, da nemaju nikakvih iskustava vezanih uz njih te da nisu bili naročito ljubazni/e prema učenicima/ama.

6. Zaključak

Američko knjižničarsko društvo svojom je interpretacijom *Povelje o knjižničnim pravima* (ALA 1993) jasno naglasilo da se knjižničari u knjižnicama moraju boriti protiv isključivanja bilo kakve vrste knjižne građe iz fonda bez obzira na tematiku, uključujući spol, rodni identitet, rodno izražavanje ili seksualnu orijentaciju. Osim toga, oni su dužni nastojati i prikupljati takve materijale te uslužiti sve korisnike/ce bez obzira na specifičnosti i razlike. Uzevši u obzir srednjoškolske knjižnice, jednak je princip vidljiv i u *Smjernicama za školske knjižnice* (IFLA 2016) koje propisuju da su svi oni koji rade u školskoj knjižnici dužni u odnosu sa svim članovima/icama njegovati visoke etičke standarde, osigurati jednakost pristupa građi za sve poštujući intelektualne slobode i identitete svih učenika/ca koji/e posjećuju školsku knjižnicu. Sve je od navedenoga sadržano i u *Konvenciji o pravima djeteta* gdje je izrijeком naglašeno da djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju „neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika“ (UN 1989).

Iako postoji nekoliko hrvatskih zakona koji štite prava LGBTIQ+ osoba (LORI 2010) kao primjerice *Zakon o ravnopravnosti spolova*, *Zakon o istospolnim zajednicama*, *Zakon o suzbijanju diskriminacije*, *Ustav Republike Hrvatske* i tako dalje, LGBTIQ+ osobe prečesto nailaze na osude, nerazumijevanje i agresiju. Hrvatsko je društvo još uvijek prilično homo-, bi-, transfobno budući da se još uvijek najvećim dijelom njeguje heteronormativni patrijarhalni sustav, a LGBTIQ+ osobe od najranijih dana nemaju priliku živjeti normalne živote slobodnih ljudi. Usporedivši navedene dokumente, odnosno konkretne smjernice i odluke s rezultatima istraživanja, stanje je u hrvatskim srednjoškolskim knjižnicama prilično zabrinjavajuće. LGBTIQ+ učenici/e još uvijek su nevidljivi/e korisnici/e srednjoškolskih knjižnica koji/e najčešće na nailaze na razumijevanje školskih knjižničara/ki, kao ni na poticajnu okolinu koja bi im omogućila kvalitetan rast i razvoj. Školska bi zajednica trebala graditi i njegovati međusobno razumijevanje, toleranciju, uvažavanje različitosti i širenje vidika kako među učenicima/ama, tako i među svim zaposlenim osobama u školskoj ustanovi – od spremača/ica i nastavnika/ca, do školskoga/ke knjižničara/ke.

Osim većinom nepostojećih kvalitetnih odnosa školskih knjižničara/ki i LGBTIQ+ učenika/ca, istraživanje je pokazalo da im školske knjižnice, osim izuzetaka, ne nude prigodne

materijale i literaturu, kao što ni ne održavaju tribine, debate, projekcije filmova, parlaonice, izložbe niti išta slično LGBTIQ+ tematike. Budući da su rezultati istraživanja načinjeni od anketnih odgovora LGBTIQ+ osoba koje su pohađale (ili trenutno pohađaju) srednju školu u Hrvatskoj, otvaraju mogućnost za daljnja istraživanja u kontekstu srednjoškolskih knjižnica, srednjoškolskih knjižničara/ki te LGBTIQ+ učenika/ca ili LGBTIQ+ osoba koje su maturirale u Republici Hrvatskoj, a istraživanja je moguće proširiti i na područje čitave regije. Bavljenje navedenom problematikom te osvješćivanje nepovoljnoga položaja LGBTIQ+ učenika/ca potencijalno bi moglo pomoći da u bližoj budućnosti srednjoškolske knjižnice zaista i budu ono što bi trebale biti – poticajna i ugodna mjesta koja svima nude jednake mogućnosti slobodnoga pristupa informacijama bez obzira na vjeroispovijest, podrijetlo, spol, rasu i tako dalje.

Nerelano je očekivati da će se situacija poboljšati preko noći; neće se poboljšati ni za mjesec, godinu, a možda ni za nekoliko godina ili desetljeća, no svakako je važno, ako već nikako drukčije, napredovati malim i sigurnim koracima prema naprijed. Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“ objavila je opsežan i iscrpan *Priručnik za nastavnike/ice i stručne suradnike/ice o suzbijanju homofobije i transfobije te vršnjačkog nasilja nad LGBTIQ+ učenicima/icama* koji može biti početna točka napretka te pomoću kojega će školski/e knjižničari/e pronaći put prema ostvarivanju dobrobiti za LGBTIQ+ učenike/ce, a potom i za cijelu školsku zajednicu.

7. Pravitci

Privitak 1. Anketa

Zadovoljstvo održavanjem tribina i projekcija LGBTIQ+ tematike, dostupnošću LGBTIQ+ literature te odnosom knjižničara/ke prema učenicima/ama u hrvatskim srednjoškolskim knjižnicama

Poštovani/e,

nastavnica sam hrvatskoga jezika i književnosti u srednjoj školi i studentica završne godine diplomskoga studija informacijskih i komunikacijskih znanosti – bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te je ovaj upitnik načinjen u svrhu istraživanja na kojemu ću temeljiti diplomski rad o zadovoljstvu dostupnošću i raspoloživosti LGBTIQ+ literature, projekcija filmova, tribina, aktivnosti u hrvatskim srednjoškolskim knjižnicama, kao i o vašemu zadovoljstvu odnosom s tadašnjim/om školskim/om knjižničarem/kom. Upitnik je namijenjen svim LGBTIQ+ osobama koje su pohađale srednju školu u Hrvatskoj.

Vaši su odgovori od iznimne važnosti (i potpuno anonimni) te se nadam da ćete odvojiti desetak minuta kako biste ispunili ovaj upitnik. Napominjem da istraživanje nema komercijalni karakter, već će rezultati služiti isključivo kao poticaj razvoju teorijskih spoznaja. Za sve dodatne informacije možete se obratiti na broj 098/910-1595 ili e-mail adresu grbesa.martina@gmail.com.

***Obavezno**

Anketa za LGBTIQ+ osobe

Koji vam je spol pripisan pri rođenju? *

- Muški
- Ženski
-

Koji je vaš rod? *

- Muški
- Ženski
- Ostalo: _____
-

Koliko imate godina? *

Odaberi ▼

Koja je županija vašega prebivališta? *

Odaberi ▼

Koji je vaš stupanj obrazovanja? *

- NKV
- SSS
- VŠS
- VSS
- Ostalo: _____

Koji je vaš trenutni radni status? *

- Učenik/ca
- Student/ica
- Zaposlen/a u privatnom sektoru
- Zaposlen/a u javnom sektoru
- Zaposlen/a u civilnom sektoru
- Nezaposlen/a
- Umirovljenik/ca
- Ostalo: _____

Koja je županija vašega prebivališta bila u razdoblju od 14. do 18. godine života? *

 ▼

Koju ste vrstu srednje škole završili? *

- Gimnaziju
- Strukovnu
- Umjetničku
- Ostalo: _____

Član/ica sam udruge ili organizacije: *

- Zagreb Pride
- Lezbijska grupa Kontra
- Dugine obitelji
- Domino
- Lezbijska organizacija Rijeka - LORI
- Rišpet
- Iskorak
- Queer Zagreb
- Trans Aid
- Nisam član/ica nijedne udruge ni organizacije
- Ostalo: _____

Dalje

Stranica 1 od 3

Nikada ne šaljite zaporku putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

Stavovi o tvrdnjama

Srednjoškolske knjižnice imaju ključnu ulogu u promicanju uključenosti i jednakosti. *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Srednjoškolska mi je knjižnica ponudila vježbanje sadržaja koji proširuju etičke i moralne vrijednosti, odnosno znanja koja vode razumijevanju različitosti među ljudima (jedan od ciljeva kurikula školske knjižnice). *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

U srednjoškolskoj sam knjižnici tijekom srednjoškolskoga obrazovanja dobivao/la dostatne informacije o LGBTIQ+ zajednici.

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Osjećao/la sam da se mogu povjeriti srednjoškolskom/oj knjižničaru/ki i da će me razumjeti.

*

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Moja je srednjoškolska knjižnica posjedovala smjernice, knjige ili priručnike vezane uz suzbijanje homofobije, bifobije, transfobije i vršnjačkoga nasilja. *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Moja je srednjoškolska knjižnica organizirala javne debate ili predavanja na temu seksualne i rodne različitosti. *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

U srednjoškolskoj sam knjižnici mogao/la zadužiti bilo kakvu vrstu literature bez osuđivanja.

*

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Školski/ka me knjižničar/ka znao/la uputiti na traženu literaturu izvan okvira srednjoškolske knjižnice (gradska, sveučilišna, knjižnica u drugome gradu...). *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Ukoliko bih stavio/la određeni naslov koji me zanimao na popis u knjigu desiderata (prijedloga knjižnici za nabavu literature), jesam li mogao/la očekivati da će školska knjižnica nabaviti traženu knjigu? *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Slab interes nakladnika za objavljivanje knjiga LGBTIQ+ tematike utječe na slab izbor navedene literature u srednjoškolskoj knjižnici. *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Srednjoškolska mi je knjižnica postala prozor u svijet i tada sam osjećao/la pripadnost vršnjacima i vršnjakinjama te zdravu okolinu za učiniti "coming out". *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

LGBTIQ+ udruge dijelom su odgovorne za razinu i načine percepcije LGBTIQ+ zajednice u srednjoškolskim knjižnicama. *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Moji bi tadašnji vršnjaci i vršnjakinje neprikladno reagirali ukoliko bi u srednjoškolskoj knjižnici pronašli knjigu LGBTIQ+ tematike. *

- Izrazito se slažem
- Slažem se
- Niti se slažem niti se ne slažem
- Ne slažem se
- Izrazito se ne slažem
- Ostalo: _____

Tijekom srednje škole bio/la sam zadovoljan/na dostupnošću specifične literature u srednjoškolskoj knjižnici koja me zanimala. *

- 1 2 3 4 5 6 7
- Iznimno nezadovoljan/na Vrlo zadovoljan/na

Zadovoljan/na sam razinom senzibiliziranosti nastavnika/ca i stručnih suradnika/ca tijekom svoga boravka u srednjoškolskoj knjižnici. *

- 1 2 3 4 5 6 7
- Iznimno nezadovoljan/na Vrlo zadovoljan/na

Zadovoljan/na sam knjižničarevom/kinom razinom poznavanja LGBTIQ+ terminologije te adekvatnim pristupom učenicima. *

1 2 3 4 5 6 7

Iznimno nezadovoljan/na Vrlo zadovoljan/na

Slikovnica Moja dugina obitelj trebala bi se nalaziti na policama svih školskih knjižnica. *

- Da
- Ne
- Ostalo: _____
-

Školski/e su knjižničari/ke nedovoljno upoznati/e s LGBTIQ+ zajednicom. *

- Da
- Ne
- Ostalo: _____
-

U školskoj sam se knjižnici susretao/la s homofobičnim, bifobičnim i transfobičnim stavovima. *

- Da
- Ne
- Ostalo: _____
-

Osjećao/la sam da sam u svojoj srednjoškolskoj knjižnici mogao/la biti ono što jesam, bez pretvaranja. *

Da

Ne

Ostalo: _____

Znao/la sam da se mogu osloniti na školskoga/ku knjižničara/ku kada bi mi zatrebala pomoć. *

Da

Ne

Ostalo: _____

[Natrag](#)

[Dalje](#)

Stranica 2 od 3

Nikada ne šaljite zaporku putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

Konstruktivni prijedlozi, savjeti i ideje radi napretka

Koje bih aktivnosti (iz današnje perspektive) preporučio/la knjižničaru/ki za suzbijanje homofobije, bifobije i transfobije u srednjoškolskoj knjižnici? *

Vaš odgovor

Koje bih aktivnosti (iz današnje perspektive) preporučio/la knjižničaru/ki kako bi se učenik/ca iz LGBTQ+ zajednice ugodno osjećao/la u svojoj srednjoškolskoj knjižnici te u najčešće uvriježenom heteropatrijarhalnom normativnom sustavu? *

Vaš odgovor

Što bi LGBTQ+ udruge mogle ponuditi srednjoškolskim knjižnicama (oblici suradnje, predavanja, stručni posjeti...)? *

Vaš odgovor

Navedite negativno i/ili pozitivno iskustvo, sjećanje, predavanje ili radionicu vezanu uz LGBTQ+ zajednicu u srednjoškolskoj knjižnici tijekom srednje škole te vaš odnos s vašim/om srednjoškolskim/om knjižničarem/kom. *

Vaš odgovor

Natrag

Podnesi

Stranica 3 od 3

Nikada ne šaljite zaporke putem Google obrazaca.

Google nije izradio niti podržava ovaj sadržaj. [Prijava zloupotrebe](#) - [Uvjeti pružanja usluge](#) - [Pravila o privatnosti](#)

Google Obrasci

8. Literatura

1. Aldrich, Robert. 2011. *Povijest gej i lezbijskog života i kulture*. Zagreb, Sandorf.
2. American Library Association. 1939. *Library Bill of Rights*. ALA. Dostupno na: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill>
3. American Library Association. 1993. *Access to Library Resources and Services Regardless of Sex, Gender Identity, Gender Expression, or Sexual Orientation: An Interpretation of the Library Bill of Rights*. ALA.
Dostupno na: <http://www.ala.org/advocacy/intfreedom/librarybill/interpretations>
4. Bekić, Irena; Dolanjski, Petra. 2018. „Galerijsko-knjižnično djelovanje: nesigurne intervencije – LGBTIQ korisnici u narodnim knjižnicama.“ // *Socijalno inkluzivne knjižnične usluge*, urednica Dijana Sabolović-Krajina, 138-149. Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica.
5. Bridge, Sally. 2010. *No Place on the Shelves: Are Northern Ireland's School Libraries Addressing the Information Needs of Their Lesbian, Gay, Bisexual and Transgendered Students?*. Wales: Aberystwyth University.
6. Carter, David. 2011. *Stonewall – pobuna koja je rasplamsala gej revoluciju*. Zagreb, Zagreb Pride.
7. Chapman, Elizabeth. 2014. “I’ve never really thought about it”: librarians’ attitudes to the provision of LGBT-related fiction to children and young people in English public libraries. Paper presented at: IFLA WLIC 2014 - Lyon - Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge in Session 151 - Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer/Questioning Users Special Interest Group. In: IFLA WLIC 2014, 16-22 August 2014, Lyon, France.
8. Croatia Hollaback. *LGBTIQ*. Dostupno na: <https://croatia.ihollaback.org/rjecnik/lgbtiq/>
9. Hughes-Hassel, Sandra; Overberg, Elizabeth; Harris, Shannon. 2013. *Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Questioning (LGBTQ)-Themed Literature for Teens: Are School Libraries Providing Adequate Collections*. // *School Library Research*. 16, 1: 1-18.

10. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. 2016. Urednica Dina Mašina. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
11. IFLA Guidelines for Library Services to Children aged 0-18. 2018. Edited byCarolynn Rankin. Den Haag: International Federation of Library Associations and Institutions, 2018.
12. Jelušić, Srećko. 1992. *Struktura i organizacija knjižničnih sustava*. Zagreb, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga fakulteta.
13. Kachel, Debra. 2018. *School Librarians as Equity Warriors: Advocating for All Students*. // *Teacher Librarian*. 46, 2: 44.
14. Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zagreb, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Altagama d.o.o.).
15. Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“. 2012. *Smjernice za suzbijanje homo/bifobije i transfobije te vršnjačkog nasilja i/ili zlostavljanja na osnovi spolne orijentacije i rodnoga identiteta/izražavanja u školama*. Rijeka, Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“.
16. Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“. 2016. *Priručnik za nastavnike/ice i stručne suradnike/ice o suzbijanju homofobije i transfobije te vršnjačkog nasilja nad LGBTIQ učenicima/icama*. Rijeka, Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“.
17. LORI. 2010. *Prava LGBTIQ osoba u Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://www.ori.hr/hr/prava-lgbt-osoba/prava-lgbtiq-osoba-u-hrvatskoj>
18. Mikuletić, Natalija. 2010. *Biblioterapija u školskoj knjižnici ili razgovor o knjizi*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 53, 2: 133-140.
19. Mondimore, Mark Francis. 2003. *Prirodna povijest homoseksualnosti*. Zagreb, Antibarbarus.
20. Oltmann, Shannon. 2016. *They Kind of Rely on the Library: School Librarians Serving LGBT Students*. // *The Journal of Research on Libraries and Young Adults*. 7, 1: 1-21.
21. Pierce Garry, Candi. 2015. *Selection or Censorship? School Librarians and LGBTQ Resources*. // *School Libraries Worldwide*. 21, 1: 73-90.
22. Pikić, Aleksandra. 2006. *Alternativne knjižnice u Zagrebu*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 49, 1: 58-73.

23. Pikić, Aleksandra; Barbarić, Ana. 2020. *Public Libraries in the Eyes of the LGBTIQ Community: The Case of Croatia*. // *Public Library Quarterly*. 39, 2: 115-139.
24. Platon. 1964. *Gozba ili O ljubavi*. Beograd, Rad.
25. *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada – kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. 2010. / uredili Ana Tkalac Verčić, Dubravka Sinčić Ćorić, Nina Pološki Vokić. Zagreb: M.E.P.
26. Somorjai, Noémi. 2014. *Reducing the Suicide Risk of LGBTQ Library Users*. Paper presented at: IFLA WLIC 2014 - Lyon - Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge in Session 151 - Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer/Questioning Users Special Interest Group. In: IFLA WLIC 2014, 16-22 August 2014, Lyon, France.
27. UN. 1989. *Konvencija o pravima djeteta*.
28. UNESCO. 1999. *School Library Manifesto*. The International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
29. *Usmena povijest homoseksualnosti u Hrvatskoj*. 2007. / uredili Zvonimir Dobrović i Gordan Bosanac. Zagreb: Domino.
30. Vojnić Hajduk, Ivona. 2015. *Novi pristup u radu s učenicima srednjih škola*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 58, ½: 345-351.
31. Walker, Janine. 2013. *Secondary School Library Services for Lesbian, Gay, Bisexual and Trans (LGBT) Students*. Sheffield: The University of Sheffield.
32. Whelan, Debra Lau. 2006. *Out and Ignored: Why Are so Many School Libraries Reluctant to Embrace Gay Teens*. // *School Library Journal*. 52, 1: 46-50.
33. Winter, Jeromy. 2019. *Equity Through Diversity: The Importance of LGBTIQ Titles in Our Elementary School Libraries*. // *CSLA Journal – Official Publication of the California School Library Association*. 43, 1: 5-8.

Sažetak

Razdoblje adolescencije za svaku je mladu osobu prilično izazovno, konfuzno i preispitujuće bez obzira na vjersku, spolnu, rodnu ili etničku pripadnost. LGBTIQ+ učenici/e suočavaju se s posebno teškim izazovima budući da su još uvijek nevidljiva skupina kojoj zajednica ne pruža dovoljno podrške i uvažavanja. Iako bi školske knjižnice trebale pružiti dostatnu dostupnost literature i aktivnosti za učenike/ce svih društvenih skupina i opredjeljenja, situacija je ipak drukčija, posebno u srednjoškolskim knjižnicama. Cilj je ovoga istraživanja ispitati zadovoljstvo održavanjem tribina, projekcija, debata i inih aktivnosti LGBTIQ+ tematike te dostupnošću literature navedene tematike, kao i odnos knjižničara/ke prema LGBTIQ+ srednjoškolcima/kama u hrvatskim srednjoškolskim knjižnicama. Stavovi 210 LGBTIQ+ osoba koje su srednju školu pohađale u Republici Hrvatskoj ispitani su mrežnom anketom načinjenom u Google obrascu koja je u potpunosti anonimna i jednostavna za ispunjavanje. Rezultati dobiveni provedenim istraživanjem trebali bi pridonijeti shvaćanju potreba srednjoškolskih korisnika/ca srednjoškolskih knjižnica pripadnika/ca seksualnih i rodni manjina za prikladnim sadržajima i literaturom koja će pridonijeti njihovu intelektualnom, moralnom, etičkom i socijalnom razvoju. Osim toga, trebali bi pridonijeti i shvaćanju potrebe za prihvaćanjem, inkluzijom u školsku zajednicu te izgradnjom prisnoga odnosa sa školskim/om knjižničarem/kom koji uvelike može utjecati na njihovo stvaranje jasne slike o njima samima. Ovo istraživanje otvara nova pitanja i zaključke ponuđene u radu koji mogu biti temelj daljnjim istraživanjima.

Ključne riječi: školske knjižnice, hrvatske srednjoškolske knjižnice, LGBTIQ+ učenici/e, inkluzija, školski knjižničari

Abstract

Adolescence is quite challenging, confusing and self-questioning for every young person, regardless of their religion, gender, sex or their ethical background. LGBTIQ+ students are facing extremely difficult challenges as they are still an invisible group that does not receive enough support and understanding from their community. Although school libraries should provide a sufficient amount of available literature and activity for the students of all social groups and orientations, the situation is rather different, especially in high school libraries. The goal of this research is to see if the acts of forum organizations, projections, debates and other LGBTIQ+ topics is satisfactory, as well as the stance of librarians towards LGBTIQ+ high school students in their libraries in Croatia. Stances of 210 LGBTIQ+ persons, who went to a high school in Croatia, were researched in an anonymous questionnaire using Google Forms as it is also simple to use. The results should contribute to understand sexual and gender minorities among high school users of the schools' libraries for fit content and literature that will enhance their intellectual, moral, ethical and social development. Furthermore, it is important to understand the need to be accepted and included in the school community, and to build a closer relationship with their school librarian, as they can influence their creation of a clear self-image. This research opens new questions and conclusions offered in the work that can be used as a starting point for other researches.

Keywords: school libraries, high school libraries in Croatia, LGBTIQ+ students, inclusion, school librarians

